

**OULU2026-HANKKEEN SEINÄMAALAUUS OSALLISTAVANA
JULKISEN TAITEEN TEOKSENA**

Jaana Heikkinen
Maisterintutkielma
Taidehistoria
Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Jaana Heikkinen	
Työn nimi Oulu2026-hankkeen seinämaalaus osallistavana julkisen taiteen teoksena	
Oppiaine Taidehistoria	Työn laji Pro gradu tutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 48
Tiivistelmä <p>Tämä tutkielma tarkastelee osallisuuden toteutumista julkisessa taiteessa Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmistossa. Ohjelmisto on osa Oulun vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin kulttuuriohjelmaa. Vuodesta 2020 alkaen valittavien kulttuuripääkaupunkien odotetaan integroivan kulttuurin osaksi strategista kaupunkikehitystä sekä jatkavan osallistamista mahdollistavien toimintamallien käyttöönottoa ja kehittämistä kulttuuritoiminnassaan.</p> <p>Osallisuuden toteutumista tarkastellaan intensiivisen tapaustutkimuksen avulla, jossa tutkimusmenetelminä käytetään havainnointia ja laadullista sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimuksen osallisuuteen ja osallistumiseen liittyvien hallintotason tarkastelu osoitti eri tasojen (ohjelma-, koordinointi-, toimeenpanotaso) eriytymistä ja irrallisuutta. Tutkimus osoitti Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston mahdollistaneen periaatteellisen osallistumisen kaikille oululaisille riippumatta henkilön kulttuurisesta, kielellisestä, sosiaalisesta tai taloudellisesta taustasta. Osallistamisen mahdollistamisesta huolimatta kuntalaisten osallistuminen oli näennäisosallistumista todellisen päätösvallan puuttuessa. Osallisuuden mallien kehittelyn suhteen ohjelmisto toi oululaiseen julkishallinnon piirissä tapahtuvaan julkisen taiteen hankintaprosessiin uusia työkaluja: verkossa tapahtuvan äänestyksen, taiteilijatapaamisen, teosraadin ja valmistumisjuhlan.</p> <p>Osallisuuteen liittyvät jatkotutkimukset voisivat liittyä kulttuuriosallistumisen motiiveihin tai siihen, miten kulttuuriin liittyvät osallistamistoimet vaikuttavat osallistujan elämään, kaupungin kulttuuriseen monimuotoisuuteen tai kulttuurielämään. Mikä motivoi yksilöä kulttuuriosallistumiseen? Tukevatko osallistamistoimet paikallisia kuntalaisia tai yhteisöjä taiteen luomisessa ja kulttuuritoiminnassa? Mitkä ovat näiden toimien vaikutukset yksilön tai yhteisön hyvinvointiin?</p>	
Asiasanat osallisuus, yhteiskehittäminen, kaupunkikehittäminen, Euroopan kulttuuripääkaupunki	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1. Aineistojen jakautuminen kategorioittain

Taulukko 2. Osallisuuden ja osallistumisen käsitteet eri hallintotasoilla

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	5
2	Käsitteelliset lähtökohdat.....	9
2.1	Luova kaupunki.....	9
2.2	Yhteiskehittäminen.....	12
2.3	Osallisuus, osallistaminen, osallistuminen.....	14
2.4	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta.....	18
2.5	Julkinen taide.....	19
3	Aineisto ja menetelmät.....	23
4	Tapaustutkimus: Tuiran seinämaalaus-projekti.....	26
4.1	Taiteilijatapaaminen.....	28
4.2	Päiväkodin askartelutuokio.....	29
4.3	Valmistumistilaisuus.....	30
5	Analyysi.....	32
5.1	Luova kaupunki.....	33
5.2	Yhteiskehittäminen.....	35
5.3	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta.....	36
5.4	Osallisuus ja osallistuminen.....	37
6	Johtopäätös.....	44
	Lähteet.....	45

1 JOHDANTO

Euroopan kulttuuripääkaupunkeja (*European Capital of Culture, ECoC*) on nimetty vuodesta 1985 alkaen. Ensimmäiset nimitykset kohdistuivat kulttuurihistoriallisesti merkittäviin Euroopan kaupunkeihin, kuten Ateenaan, Firenzeen ja Pariisiin. Tähän päivään mennessä kulttuuripääkaupungiksi on nimetty 70 kaupunkia, joista viimeisten vuosien aikana valinta on kohdistunut pienempiin kaupunkeihin. Suomessa kulttuuripääkaupunkeina ovat olleet Helsinki (2000) ja Turku (2011). Vuonna 2026 kulttuuripääkaupunkina toimii Oulu.

Tarkastelen maisterintutkielmassa osallisuuden toteutumista seinämaalausprojektissa, joka toteutettiin Tuiran kaupunginosassa vuonna 2023 osana Oulun kulttuuripääkaupunkihanketta. Monitieteisen tutkielman tutkimuskysymyksenä on, miten osallisuutta toteutettiin Tuiran seinämaalausprojektissa. Kaupunkikehityksen näkökulma liittyy luontevasti Oulun kulttuuristrategian tavoitteeseen, jossa kulttuuri ja sen osallistavuus ovat osa Oulun kaupunkikehitystä. Osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen toimivat tutkimuksen pääkäsitteinä. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä osallistumiseen mahdollisuuksista ja rajoista julkisen taiteen ja kaupunkikehittämisen kontekstissa intensiivisen tapaustutkimuksen avulla.

Vuoden mittaisen Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeen tavoitteet ovat kulttuurisen moninaisuuden korostaminen, Euroopassa tapahtuvan kulttuurinvaihdon lisääminen sekä kansalaisten yhteenkuulumisen tunteen vahvistuminen yhteiseen kulttuurialueeseen (European Commission, 2023). Vuodesta 2020 alkaen valittavien kulttuuripääkaupunkien odotetaan integroivan kulttuurin osaksi strategista kaupunkikehitystä (European Commission, 2020, s. 14). Euroopan komission asiakirjojen mukaan kulttuuri ja luovat alat toimivat voimakkaina katalysaattoreina matkailijoiden houkuttelemisessa samalla kun ne voivat olla strategisesti tärkeitä kaupungin kasvun ja työllisyyden kannalta. Lisäksi kulttuuri tarjoaa keinoja osallistaa heikommassa asemassa olevia henkilöitä, mikä edistää erilaisten sosiaalisten yhteisöjen välistä vuoropuhelua. (Commision Staff Working

Document, 52007SC0570/2007.) Kulttuuripääkaupungiksi valikoituminen mahdollistaa, ja jopa takaa, muun muassa valitulle kaupungille rahoituksen kulttuuristrategiaan pohjautuviin investointeihin, vahvan tuen kulttuurikaupungin brändäykseen sekä tuen kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytyksien luomiseen.

Kulttuuripääkaupungilta odotetaan kaiken ikäisten kuntalaisten, järjestöjen ja yhdistysten osallistamista (European Commission, 2020, s. 29; Oulu2026, 2021b, s. 73). Siinä missä hyvinvointiin liittyvässä osallisuudessa tavoitellaan muun muassa turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin, kaupunkikehityksen näkökulmasta osallisuudella tavoitellaan alueen yhteisöllisyyttä, asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja osallistumisen tunnetta kaupungin kehitykseen. Vuonna 2018 toteutettu tutkimus osoitti, että kuudesta suurimmasta kaupungista Oulu erottui selvästi huono-osaisten kaupunginosien määrällä (Erola ym., 2017). Kysymykset kaupunkikehittämisestä ja kulttuuriin osallistamisesta ovatkin erittäin ajankohtaisia Oulu2026 kulttuuripääkaupunkihankkeessa.

Julkinen taide on yksi strateginen keino osallisuuden lisäämisessä kulttuuria painottavassa kaupunkikehittämisessä (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 34). Julkinen taide, sen lisäksi että se tuo paikkaan viihtyisyyttä, lisää alueen houkuttelevuutta ja vahvistaa alueen identiteettiä sekä mahdollistaa erilaisia merkityksenantoja taiteen ja osallistujan välillä (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 20–21). Julkisella taiteella voidaan parantaa huonomaineisten kaupunginosien mainetta ja huomioida vähemmistöjen asema yhteisöissä. Julkisen taiteen aiheet, muodot ja menetelmät muuttuvat ajan kanssa. Julkinen taide ei siis ole pelkkiä pysyviä ulkotilan monumentteja tai sisätiloissa esitettävää taidetta, vaan se sisältää moninaisia taiteen lajeja sekä sosiaalista, väliaikaista että tapahtumaluonteista taidetta.

Tuiran seinämaalaukset on osa Oulu2026-hankkeen Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmistoa. Tyypillisesti seinämaalaukset ymmärretään katutaiteeksi (Kemppainen, 2022, s. 12), jossa julkisia rakennuksia, alikäytäviä tai muita alustoja käytetään maalauksien pintoina. Katutaiteessa taiteilija voi ilmaista henkilökohtaisia mielipiteitään esimerkiksi politiikasta, kulutuksesta tai ympäristönsuojelusta. Julkisena taiteena toteutettavista seinämaalauksista puuttuu yhteiskunnallinen kantaaottavuus tai muu poliittinen sanoma (Engblom, 2021, s. 230; Eteläkoski, 2021, s. 203). Kantaaottavuuden puutteesta huolimatta seinämaalauksen vaikutus kaupunkitilaan saavutetaan suuren kokonsa, värikkyytensä ja visuaalisen näyttävyytensä johdosta.

Tyypillisesti kunnan julkisesta taiteesta vastaava taho, Oulussa museo- ja tiedekeskus Luuppi, hankkii teoksen prosenttiperiaatteella tai erilaisten taidekilpailujen kautta, ja liittää sen museon kokoelmiin (Kemppainen, 2022, s. 11). Oulun kulttuuripääkaupunkihankkeen myötä hankkeeseen hankittavista teoksista vastaa Oulun kulttuurisäätiö sr., joka luovuttaa teoksen Oulun museo- ja tiedekeskus Luupille teoksen valmistumisen jälkeen. Näin toimimalla julkista taidetta käytetään

kaupunkikehityksen kannalta tärkeän talouskasvun edistämisen ja kulttuuriin osallistamisen yhteensovittamiseen.

Vaikka kulttuuripääkaupunkihanke mahdollistaa suuria harppauksia kaupunkikehityksessä, myös kaupungeille asetetut vaatimukset kestävään kehitykseen ja avoimen hallinnon toimintakulttuurin vakiinnuttamiseen sisältävät tavoitteita osallistamisen ja vuorovaikutuksen kehittämiseen (Vahtikari ym., 2020, s. 378). Uusi julkinen hallintamalli painottaa julkisen sektorin ja kansalaisten, yritysten, kansalaisjärjestöjen yhteistyön ja osallisuuden merkitystä. Yhteiskehittämisen kautta julkiset palvelut paranevat, kun niiden kehittämisessä kuullaan käyttäjien mielipiteitä. (Jalonen, 2019, s. 305.)

Kulttuuriin osallistumista tarkastelevat tutkimukset ovat keskittyneet kvantitatiivisiin tutkimuksiin, jossa kiinnostuksen kohteena ovat kulttuuriin osallistumisen määrät, eri väestöryhmien osallistumisaktiivisuus tai osallistumisesta saadut hyvinvointivaikutukset. Osallistumista ja osallisuutta on tutkittu myös yleisötyön ja yleisöyhteistyön avulla, jossa tarkastelun kohteena ovat institutionaalisten laitosten ulkopuolelle jäävät ryhmät. Erilaiset hyvinvointiin painottuvat tutkimukset ovat tarkastelleet taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisen merkitystä hyvinvoinnin edistämiseksi. Erityisryhmien (ikäntyvät, ikääntyneet, lapset, nuoret) tutkimuksien tavoitteena on ollut toimintamallien kehittäminen osallisuuden lisäämiseksi. Osallisuutta on tutkittu lisäksi kulttuuritoiminnan saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmista. (Virolainen, 2015b, s. 59.) Tutkimuksia osallistuvan tai soveltavan taidetoiminnan vaikutuksista on myös saatavilla (esim. Laitinen, 2017). EU:n Luova Eurooppa -hankkeen tiimoilta osallisuutta on tutkittu muun muassa kulttuuriin osallistumisen määrien *ex -post* arvioinneissa (esim. Garcia ym., 2018; Saukkolin ym., 2012), identiteettipolitiikan (Lähdesmäki, 2011; Lähdesmäki ym., 2021) tai osallistuvan hallinnan näkökulmista (esim. Mäkinen, 2019). Tutkimuksia osallisuudesta kulttuuripääkaupungin kontekstissa on myös saatavilla runsaasti (esim. Jancovich & Hansen, 2018; Kajdanek ym., 2022). Oulu2026-hankkeen kontekstissa on tutkittu muun muassa nuorten aikuisten haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriseen osallistumiseen (Pekkarinen, 2021) sekä Oulun kulttuuripääkaupungivuoden lähtötilanne pitäen sisällään osallisuuden tarkastelun (Luonila ym., 2024). Käsillä oleva tutkimus tuottaa tapaustutkimukseen pohjautuvaa tietoa osallisuudesta ja vuorovaikutuksellisuudesta kaupunkitilaan sijoittuvan julkisen taiteen kontekstissa.

Tapaustutkimuksen aineisto koostuu Oulu2026-hankkeen julkisista ja sähköisistä dokumenteista, markkinointimateriaaleista ja sosiaalisen median julkaisuista sekä Euroopan kulttuuripääkaupunki ohjelman ja Oulun kaupungin julkisista dokumentaatioista verkkosivustoineen. Empiirinen aineisto sisältää osallistuvaa ja ei-osallistuvaa havainnointia sekä strukturoimattomia keskusteluita Tuiran seinämaalaushankkeesta.

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen. Luvussa kaksi esitellään tutkielman keskeiset käsitteet, jonka jälkeen kolmannessa luvussa esitellään ja tarkennetaan tapaustutkimuksen aineisto menetelmiseen. Neljännessä luvussa kuvataan tapaustutkimuksen taustat ja varsinainen tapaustutkimus. Viidennessä luvussa analysoidaan tutkimuksen tulokset, jonka jälkeisessä kuudennessa luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätös.

2 KÄSITTEELLISET LÄHTÖKOHDAT

Euroopan kulttuuripääkaupungilta odotetaan pitkän tähtäimen kulttuuristrategiassa kestäväää ja pitkän aikavälin sosiaalista ja kulttuurista kaupungin kehittämistä (European Commission, 2020, s. 14). Kulttuuripääkaupunkihankkeen odotetaan toimivan kaupunkikehityksen käynnistäjänä kasvattaen kaupungin vetovoimaa ja kansainvälisyyttä sekä uudistavan paikallista rakennuskantaa.

Kaupungin valitsema kaupunkikonsepti ohjaa kaupunkikehitystä, sen hallintaa ja suunnittelua. Se sisältää erilaisia käsitteitä, toimintamalleja ja menetelmiä kaupungin analysointiin. (Anttiroiko, 2010, s. 11.) Konseptit auttavat kaupungeja hahmottamaan kaupunkien omat resurssit, voimavarat ja tavat niiden hyödyntämiseen. Kaupunkikonseptit sisältävät monia näkökulmia, esimerkiksi kulttuurin, liikenteen, ympäristön ja talouden vaikutuksista kaupunkikehitykseen. Konseptit eivät ole tarkkarajaisia tai yksiselitteisiä, vaan ne sisältävät rajapintoja ja kytköksiä toisiin konsepteihin. (Anttiroiko, 2010, s. 23.) Oulun erilaiset strategiat perustuvat pitkälti Luova kaupunki -konseptiin, jossa taidetta ja kulttuuria hyödynnetään kaupunkisuunnittelussa.

Julkishallinnon kannalta konseptit tarjoavat uudenlaisia lähestymistapoja yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja avoimeen vuorovaikutukseen (Anttiroiko, 2010, s. 103). Yhteiskehittämisellä tarkoitetaan prosessia, jossa julkishallinnon palvelut toteutetaan yhdessä eri organisaatioiden, verkostojen, sidosryhmien ja/tai asukkaiden kanssa (Jalonen, 2019, s. 305). Kaupunkisuunnittelussa yhteiskehittämiseen yhdistetään voimaannuttava ja valtaistava näkökulma, jossa hallinto tai institutionaaliset toimijat kannustavat ihmisiä sekä tekemään jotakin että tavoittelemaan yhteistä päämäärää (Anttiroiko, 2010, s. 80; Hovi, 2021, s. 46; Virolainen, 2015b, s. 56). Kulttuuripainotteiseen yhteiskehittämiseen liittyy oleellisesti julkinen taide.

2.1 Luova kaupunki

Luova kaupunki konsepti rakentuu oletukselle, että luovuus ja kulttuuri muodostavat merkittävän osan kaupungin taloudellisesta toiminnasta jälkiteollisessa yhteiskunnassa (Anttiroiko, 2010, s. 90). Luovuus ja osaaminen integroidaan alueen fyysiseen ympäristöön, kulttuuriin ja talouteen siten, että se edistää alueen innovaatioita ja talouskasvua (Anttiroiko, 2010, s. 11). Inhimillisen pääoman eli osaaminen lisäksi kulttuurilla on vahva merkitys yritysten sijoittumiseksi alueelle. Kaupungin paikallisuudesta kumpuavat kulttuuriset vahvuudet elävöittävät ja kasvattavat kaupungin veto- ja pitovoimaa. Kulttuuriin liittyvillä kehityshankkeilla ja strategioilla tulee olla kuitenkin realistiset lähtökohdat ja kiinnostuskohdat paikallisiin

yhteisöihin, jotta kehityshankkeet menestyisivät ja lisäisivät työllisyyttä ja kasvua. (Anttiroiko, 2010, s. 95–103.) Euroopan kulttuuripääkaupunki hankkeet hyödyntävät luovan kaupungin konseptia muun muassa matkailun ja luovan talouden edistämiseksi. Kulttuuripääkaupunkihankkeet ovat olleet erityisen suosittuja taantuvien teollisuuskaupunkien siirtyessä kaupunkitalouteen. (Lähdesmäki, 2011, s. 139.)

Charles Landry, Richard Florida ja Allen Scott ovat luova kaupunki -konseptin kehittäjiä 1990–2000-luvuilla. Floridan ja Landryn konseptit eroavat toisistaan muun muassa luovan kaupungin ydintehtävän, kaupungin houkuttelevuuden ja luovuuden osalta. Floridan (2004, s. 46) mukaan luovat kaupungit ovat aikakautemme taloudellisen kilpailun voittajia. Nämä kaupungit kehittyvät kilpailijoitaan paremmin, koska luova luokka haluaa asua elinvoimaisissa kaupungeissa, jotka ovat innovatiivisia, monimuotoisia ja suvaitsevia (Florida, 2004, s. 34). Tästä syystä kaupunkien keskeinen tehtävä osaavien ja luovien henkilöiden houkutteleminen alueelle ja siellä tyytyväisenä pitäminen (Anttiroiko, 2019, s. 32). Kulttuurin lisäksi houkuttelua tehdään luomalla kannustavat olosuhteet eri toimialojen ja yhteisöjen keskittymille (Florida, 2004, s. 29). Landryn (2005, s. 16) mukaan kaupunkien tehtävänä on luovuuden esteiden poistaminen hallinnossa ja sen prosesseissa. Tämä voi tapahtua muun muassa erilaisten verkostojen käyttöönottamisella ja kuntalaisuuden osallisuutta kasvattamalla (Landry, 2011).

Luovaan kaupunkiin liittyy luovan luokan käsite. Luova luokka koostuu ammattilaisista, joiden toimeentulo perustuu luovaan ajatteluun, muotoiluun ja tuotantoon (Anttiroiko, 2010, s. 91). Florida (2004, s. 34) jaottelee luovat ihmiset luovan luokan ytimeen tai sen ulkopuolelle. Ytimeen kuuluvat henkilöt tuottavat uusia innovaatioita kun ytimen ulkopuolella olevat henkilöt soveltavat ytimen tuottamia innovaatioita ongelmien ratkaisemiseksi (Anttiroiko, 2010, s. 91; Florida, 2004, s. 34). Luovuuden yhdistäminen pelkästään luovaan luokkaan erottaa Floridan näkemyksen Landryn mallista. Landry (2005, s. 7) liittyy luovuuden jokaiseen yksilöön, joilla on kykyä ajatella ”laatikon ulkopuolelta” tai kykyä yhdistää näennäisesti toisiinsa liittymättömät asiat kokonaisuudeksi. 2010-luvulta alkaen Floridan luovan luokan käsite on saanut osakseen kritiikkiä sen epämääräisyyden vuoksi. Lisäksi sen käytäntöön toteutuksen katsotaan lisänneen elitismia, gentrifikaatiota ja epätasa-arvoisuutta. (Anttiroiko, 2019.)

Landryn (2011) mukaan luovat ihmiset valitsevat asuinpaikkansa kaupungin vetovoiman ja elinvoimaisuuden perusteella. Kaupungin pitää tästä syystä tarjota rikas ja nautinnollinen kokemus, mikä saavutetaan muun muassa monipuolisten tapahtumien ja aktiviteettien kautta (Landry, 2011). Florida (2004) painottaa 3T:n olemassaoloa; teknologiaa (*technology*), suvaitsevaisuutta (*tolerance*) ja osaamista (*talent*) luovien ihmisten houkuttelemisessa, innovaatioiden synnyttämisessä ja taloudellisen kasvun edistämiseksi. Yhteisöt, jotka ovat avoimia, tasa-arvoisia ja joissa

on matalan osallistumisen kynnyksellä, hyötyvät kyvystään houkutellessa erilaisia ihmisiä. (Florida, 2004, s. 38–40.)

Jan Verwijnen (Anttiroiko, 2010, s. 90) mukaan luovan kaupunki konseptin myötä kaupunkikehityksessä korostetaan vahvasti esteettisyyttä ja viihtyvyyttä. Näitä lisäarvoja haetaan muun muassa taidemuseoista, -näyttelyistä, tapahtumista, iltaelämästä tai kulttuurikeskuksista. Viihtyvyyttä ei välttämättä liity kulttuurielämään, vaan se voi liittyä lyhyisiin välimatkoihin, koulutukseen, turvalliseen asuinympäristöön tai teknologiseen osaamiseen. Edellä mainitun lisäksi kaupunkikehittämisellä tavoitellaan eri väestöryhmien aktiivista osallistumista ja kanssakäymistä. Osallistumisen nähdään edistävän moniäänisyyden lisäksi monimuotoisuutta, mikä estää alueellisen segregaaation syntymisen. Monimuotoisuus hyödyttää myös elinkeinoelämää lisäten yritysten tuottavuutta ja innovatiivisuutta. Osallistuminen omaan asuinympäristöstä tehtäviin päätöksiin lujittaa yhteisöllisyyttä ja demokraattisia arvoja. Tutkimuksen mukaan kulttuuriin osallistuminen ja sosiaaliset suhteet ovat linjassa yksilön kokemaan luottamukseen, tyytyväisyyteen omaan elämäänsä ja hyvinvointiin. (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 137–141.)

Osallisuus ja osallistuminen käsitetään myös alueen pitovoimana. Timo Aron (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 138) mukaan alueen pitovoima koostuu neljästä tekijästä. Ensimmäinen tekijä liittyy palveluiden ja asuinympäristön yleiseen tyytyväisyyteen. Toinen tekijä liittyy alueen ilmapiiiriin, maineeseen ja viihtyvyyteen. Kolmas pitovoimatekijä koostuu yhteisöllisyydestä ja identiteetistä ja neljäs liittyy elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Yleisesti ottaen Aro näkee taiteen ja kulttuurin vaikuttavan monin eri tavoin kaikkiin tekijöihin. (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 138.)

Kulttuurin vaikutuksista kaupunkikehitykseen voidaan tarkastella EU:ssa kehitetyn *Cultural and Creative Cities* monitorin avulla (European Commission, 2017). Mittaristo on jaettu kolmeen ryhmään: kulttuurisen elinvoimaisuuteen, luovaan talouteen ja mahdollistavaan ympäristöön. Kulttuurinen elinvoimaisuus ryhmä sisältää kulttuuriosallistumisen ja houkuttelevuuden sekä kulttuuritilat ja -rakennukset. Vastaavasti luova talous sisältää luoviin ja tieteen aloihin pohjautuvat työpaikat, immateriaalioikeudet ja innovaatiot sekä luovien toimialojen uudet työpaikat. Vuoden 2019 tutkimuksen mukaan suomalaisten kaupunkien (Helsinki, Turku, Tampere, Espoo) vahvuus nojaa vahvasti mahdollistavaan ympäristöön ja sen avoimuuteen, suvaitsevaisuuteen ja luottamukseen sekä hallinnon laatuun. (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 60–63.) Luovat ja avoimet ympäristöt ovat osoittautuneet synnyttävän uusia innovaatioita, yritystoimintaa ja työpaikkoja sekä kasvattavan alueen houkuttelevuutta (European Commission, 2020; Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 24).

Landry (2011) selvitti Oulun vetovoimaisuutta kaupunkien välisessä maailmanlaajuisessa kilpailussa vuonna 2011, jonka pohjalta hän loi yhdeksän keskeistä suositusta Oulun kaupungille. Nokian matkapuhelinyksikön ja Stora Enson hienopaperikoneen sulkeminen 2010-luvulla mahdollisti strategiamuutokset kaupungin olemassa olevan yhteiskuntarakenteen tasapainottamiseksi. Landryn

(2011) suosituksissa korostui vahvan teknisen osaamisen painopisteen siirtäminen elävään kaupunkikulttuuriin ja kaikkinaisen luovuuden ja innovatiivisuuden ruokkiminen. Tämä on johtanut kahden luovan talouden keskuksen, Pikisaaren ja Hiukkavaaran, perustamiseen.

2.2 Yhteiskehittäminen

Luovassa kaupunkikehittämisessä pyritään löytämään uudenlaisia näkemyksiä ja näkökulmia, jotta niitä voidaan hyödyntää hallinnon suunnitteluprosesseissa ja innovatiivisissa toteutusprosesseissa (Anttiroiko, 2010, s. 22). Erilaiset kokemukset yhteisölliseen toimintaan osallistumisesta voivat tukea epäsuorasti kaupunkisuunnittelun päämääriä (Kumpulainen ym., 2024, s. 69). Kulttuurisuunnittelua (*cultural planning*) voidaan käyttää muun muassa asukkaiden osallistumismahdollisuuksien kasvattamiseen (Kumpulainen & Koskinen-Koivisto, 2024, s. 5), asukkaiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen (Kumpulainen ym., 2024, s. 69) tai erilaisiin yhteiskehittämishankkeisiin (Hovi, 2024, s. 18). Kulttuurisuunnittelun katsotaan edistävän kestävästä kaupunkikehittämisestä, koska se huomio alueen asukkaat ja paikkaan liittyvät kulttuuriset piirteet ollen näin kuuntelevaa, tiedottavaa ja demokraattista. Kulttuurisuunnittelu voi sisältää kulttuurikartoitusvaiheen (*cultural mapping*) alueen kulttuuristen voimavarojen selvittämisessä sekä alueen suunnittelun ja kehittämisen tukemisessa. Kulttuurikartoituksen tukena voidaan käyttää taiteellisia menetelmiä, jolloin taiteilija voi edistää vuorovaikutusta osallistujien kesken, mutta myös asukkaiden ja viranomaisten kesken. (Hovi, 2024, s. 26–30.)

Kulttuurisuunnittelun keskiössä on yhteiskehittäminen. Sen lisäksi, että yhteiskehittäminen käyttöönotto mahdollistaa kansalaisten osallistamisen, se mahdollistaa resurssien tehokkaan hyödyntämisen ja uudet innovatiiviset ideat. Se myös vahvistaa yhteisöllisyyttä ja mahdollistaa kansalaisvaikuttamisen. (Jalonen, 2019.) Vaikka osallistavan hallinnon tavoitteena on osallistaa erilaisia sidosryhmiä, kuten asiantuntijoita tai kansalaisjärjestöjä (Husu & Mäkinen, 2024, s. 216), yhteiskehittämisen kokoonpanot, kohteet ja menetelmät vaihtelevat kehittämiskohteesta riippuen. Yhteiskehittämisessä kaikkien yhteisenä tahtotilana on luopua perinteisistä ratkaisuista tuottaen uudenlaisia vaihtoehtoja (Jalonen, 2019). Kolmannen ja neljännen sektorin verkostojen mukaanotto mahdollistaa laajemman ja nopeamman vuoropuhelun tuoden uudenlaista lisäarvoa kaupunkikehittämiseen. Monipuoliset verkostot ovatkin oleellisia uusien ideoiden synnyttämisessä. Yhteiskehittämisestä voidaan tehdä esimerkiksi yhteisötaiteen, osallistavien työpajojen muodossa tai kunnallishallinnon eri hallintokunnissa ja niihin liittyvissä verkostoissa. Yhteiskehittäminen on erityisen sopiva toimintatapa muuttuvissa toimintaympäristöissä, joissa suunnitelmia saatetaan muuttaa tai skaalata lennosta

(Jalonen, 2019). Parhaimmillaan riskit, onnistumiset tai epäonnistumiset jaetaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa, mikä itsessään lisää luottamusta ja keskinäistä arvostusta toimijoiden keskuudessa. Yhteiskehittäminen tapahtuu joko ylhäältä alaspäin (*top-bottom*) tai alhaalta ylöspäin (*bottom-top*). Ylhäältä alaspäin kehittämistä ohjaa hallinto, jossa kehittämisen tavoitteena on kaupungin talouskasvun edistäminen kehitettävien alueiden ja niihin liittyvien kulttuuristen toimintojen jäädessä sivuosaan (Kumpulainen & Koskinen-Koivisto, 2024, s. 8). Alhaalta ylöspäin kehittäminen tapahtuu yhteisövetoisesti, jolloin tavoitteena on vaikuttaa alueen kehittämiseen juuri kyseessä olevan paikan ja yhteisön tarpeiden mukaisesti. Yhteiskehittämisessä käytetyt menetelmät ja tietoaineistot riippuvat toimintatavasta. Esimerkiksi kansalaislähtöisen yhteiskehittämisen metodeja ovat muun muassa äänestykset, tapaamiset, kartografiat, asukashaastattelut, tarinoiden keräämiset tai osallistuvat havainnot. Nämä tavat tuottavat yleensä laadullista tietoaineistoa.

Hyvistä tavoitteista huolimatta yhteiskehittäminen ei aina tuota onnistunutta lopputulosta. Trui Steenin (Jalonen, 2019, s. 307) mukaan yhteiskehittäminen voi alentaa julkishallinnon palvelutuotannon kustannuksia, synnyttää tehottomuutta, heikentää demokratiaa, lisätä eriarvoisuutta ja johtaa julkishallinnon tilintekovelvollisuuden murenemiseen. Demokratia heikkenee, mikäli osallistujat ovat pelkästään aktiivisia ”hyväosaisia”. Eriarvoisuus lisääntyy, mikäli vähemmän ”vaikutusvaltaiset” jäävät yhteiskehittämisessä statistin rooliin. (Jalonen, 2019.) Toisaalta kaikkien henkilöiden osallistuminen ei aina takaa parasta lopputulosta tarkasteltaessa osallistumisen tavoitteita tai toimivuutta, sillä osallistujat voivat olla samoja henkilöitä tai osallistujien tiedot ja taidot voivat vaihdella merkittävästi (Husu & Mäkinen, 2024, s. 221).

Yhteiskehittäminen on keskeisessä roolissa Oulun avoimen hallinnon toiminnassa. Avoimen hallinnon tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten mahdollisuuksia oman kaupunkinsa kehittämiseen ja lisätä luottamusta kaupungin hallinnon toimintaan. Mallin periaatteiden mukaisesti osallistumista pyritään lisäämään palvelujen suunnittelu-, kehittämis- ja toimeenpanovaiheissa. Edellytykset osallistumiselle luodaan selkeällä viestinnällä, viestin ymmärrettävyydellä, päätöksenteon avoimuudella sekä palvelujen saavutettavuudella ja esteettömyydellä. (Oulun kaupunki, 2021, s. 1–18.)

Pysyvää yhteiskehittämistä kulttuurin saralla edustaa Oulun kulttuurikumppanimalli, jossa toimintaan sitoutuneet kulttuuritoimijat tuottavat erilaisia julkisia tapahtumia paikallisille ja lähialueiden asukkaille. Myös Oulu2026-hankkeessa yhteiskehittämistä toteutetaan ohjelmavalinnoissa, alueen kulttuurin ja taiteen tekijöiden työskentelytapojen muutoksissa, digitaalisten ja monialaisten tuotantojen hyödyntämisellä sekä kuntalaisten aktivoinnissa (2021b). Yhteiskehittämistä on ulotettu myös yrityksiin hankkeessa kehitetyn yritys yhteistyömallin avulla. Mallissa yritys kohdentaa rahoituksensa haluamaansa

tavoitteeseen, ja kanavoi rahat tavoitetta vastaaviin ohjelmalinjoihin ja projekteihin, jonka jälkeen tulokset raportoidaan yritykselle.

2.3 Osallisuus, osallistaminen, osallistuminen

Kulttuuripainotteisessa kaupunkikehittämisessä osallisuus edistää tehokkaasti yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia, lisää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja tukee kestävästä kaupunkikehitystä (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 26). Kulttuuripääkaupunkihankkeissa osallisuuden lisääminen on yksi sen tärkeimmistä tavoitteista. EU:n Luova Eurooppa -ohjelma asettaa osallistumiseen liittyviä vaatimuksia jo hakukirjan valmisteluvaiheessa, sillä paikallisen väestön pitää voida osallistua kulttuuripääkaupunkihakemuksen valmisteluun ja täytäntöönpanoon. Kulttuuriohjelmalle asetetaan omat vaatimuksensa, jossa kaupunkien pitää tavoitella paikallisen väestön, erityisesti vähemmistöjen ja muiden heikommassa asemassa olevien, osallistumista luomalla uusia ja kestäviä osallistumisen mahdollisuuksia kiinnittämällä erityistä huomiota toiminnan saatavuuteen. Vaatimuksissa tavoitellaan kuntalaisten ja instanssien, kuten koulujen, yliopistojen, yhdistyksien ja kansalaisjärjestöjen, aktiivista osallistumista. (European Commission, 2020a, s. 20–21.)

Osallisuudelle tai osallistumiselle ei ole yhtä määritelmää, vaan sitä voidaan lähestyä erilaisten määritelmien kautta. Kulttuuripääkaupunkihankkeissa osallistumista lähestytään saavutettavuuden ja sosiaalisen osallisuuden kautta (Lähdesmäki ym., 2021, s. 64). Kulttuuripolitiikassa osallisuus ymmärretään yhteiskuntaan kuulumisena. Osallistumisella viitataan yksilön kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen sekä saavutettavuuden, esteettömyyden ja tasa-arvon toteutumiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017.) Pertti Lappalaisen (2017, s. 121) mukaan osallistumispyrkimyksissä voi olla kyse hallinnallistuneesta osallistumisesta, joka voidaan ymmärtää hallinnon (tai muun institutionaalisen toimijan) ja aktiivisen kansalaisen kumppanuutena, ja jossa tavoitellaan luottamusta, sitoutumista ja konsensusta yhteisiin asioihin. Jutta Virolaisen (2015a, s. 18) mukaan osallistumisella voidaan tarkoittaa kuntalaisen oikeutta osallistua omiin asioihinsa liittyvään suunnitteluun, päätöksentekoon ja toimeenpanoon. Virolaisen määritelmä voidaan ymmärtää sosiaalisen osallisuuden määritelmänä. Tomi Kiilakoski (Virolainen, 2015a, s. 18) käsittää osallisuuden yhteisöön kuulumisena, siinä toimimisena ja kokemuksena yhteisöön kuulumisesta.

Osallistamisella viitataan hallinnon tai muiden institutionaalisten toimijoiden tavoitteeseen lisätä kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja osallistumista. Täten osallistamista voidaan pitää institutionaalisesti latautuneena käsitteenä, jossa toiminta on pääasiassa ylhäältä alaspäin suuntautuvaa. Osallistavassa hallinnossa tavoitellaan yleisesti hyväksyttävää toimintaa, jossa kansalaisten osallistuminen nähdään olevan osa hyvää hallintoa antaen legitimitetin hallinnon päätöksenteolle

(Lappalainen, 2017, s. 114; Lähdesmäki ym., 2021, s. 33). Hallinnon näkökulmasta osallistumista motivoidaan yleisillä tavoitteilla, kuten syrjäytymisen ehkäisyllä, eriarvoisuuden vähentämisellä tai yhteisöllisyyden ja kuulumisen tunteen kasvattamisella (Husu & Mäkinen, 2024, s. 215–216). Hallinnon hyvistä tavoitteista huolimatta, osallistumisen edellytys voi olla hallinnon asettamien ehtojen hyväksyminen ja yhteen hegemoniseen ”totuuteen” sitoutuminen (Husu & Mäkinen, 2024, s. 221; Lappalainen, 2017, s. 131; Lähdesmäki ym., 2021, s. 5). Tässä kontekstissa osallistuvat kansalaiset nähdään palveluiden käyttäjinä, jotka toimivat arvioijina, kriitikkoina ja asiakastyytyväisyyden varmistajina (Husu & Mäkinen, 2024, s. 219).

Katja Mäkisen (2019, s. 224) mukaan osallistava hallinto sijoittuu hallinnon ja kansalaisen rajapinnalle, johon myös EU:n kulttuuriohjelmat sijoittuvat (Lähdesmäki ym., 2021, s. 59). EU:n kulttuuriohjelmat eivät tavoittele kansalaisten osallistumista päätöksentekoon, vaan kulttuurielämän eri alojen edistämistä ja kulttuurialan toimijoiden yhteistyön tukemista muun muassa verkostojen avulla (Lähdesmäki ym., 2021, s. 60; Mäkinen, 2019, s. 226). Kun EU-kulttuuriohjelmia toteutetaan ja hallinnoidaan, mukaan kietoutuu monenlaisia toimijoita ja sidosryhmiä EU-instituutioista paikalliseen tasoon asti, mikä vaikuttaa hankkeiden kulkuun ja lopputulokseen (Mäkinen, 2019, s. 226). Hallintorakenne on monitasoista perustuen keskinäisiin ja samanaikaisiin hallitsemisen toimiin eri tasoilla (Lähdesmäki ym., 2021, s. 4). Tuuli Lähdesmäki, Katja Mäkinen, Viktorija Ceginskasi ja Sigrid Kaasik-Krogerus (2021, s. 5) ovat luokitelleet toimijat makro-, meso- ja mikrotason toimijoihin. EU toimii makrotason toimijana, kun mesotason muodostavat kansalliset ja paikalliset kulttuuritoimijat. Mikrotason toimijat koostuvat kulttuuriin osallistujista. Hajautettu hallintorakenne ei välttämättä takaa onnistunutta lopputulosta. Mäkisen (2019) European Citizen Campus -hankkeen tutkimus paljasti eri hallintotasojen irrallisuuden ja erillisyyden, vaikkakin tasojen käsitteiden jatkumoa oli löydettävissä.

Lähdesmäen ym. (2021, s. 59) mukaan EU:n asiakirjoissa osallistuminen nähdään keinona syventää kansalaisten kuulumista EU:hun. Kulttuuri ja osallistuminen toimivat välineinä eurooppalaisen identiteetin ja yhteisöllisyyden rakentamisessa. Asiakirjoissa osallistumisella viitataan kulttuuritoimijoiden väliseen yhteistyöhön, kulttuurituotteiden kuluttamiseen sekä muun muassa yksityisten, julkisten, kolmannen ja neljännen sektorin kulttuuritoimijoiden tarjoamien kulttuuripalveluihin osallistumiseen. (Lähdesmäki ym., 2021, s. 60–61.) Vaikka asiakirjoissa korostuu kulttuurin ja EU:n kulttuuritoiminnan merkitys eurooppalaisen kansalaisuuden rakentamisessa, asiakirjoista ei selviä miten rahoitetut hankkeet edistävät kansalaisten osallistumista yhteiskuntaan tai Euroopan integraatioon (Lähdesmäki ym., 2021, s. 63).

Kansallisen kulttuuripolitiikan keskeinen tavoite on kulttuurin demokratisointi (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017). Kulttuurin demokratisoinnilla viitataan ihmisen yhtäläisiin oikeuksiin osallistua kulttuurielämään sosiaalisista tai alueellisista eroista riippumatta (Virolainen, 2015a, s. 95). Näin ollen osallisuudella on erilaisia

ulottuvuuksia. Osallisuuden poliittinen ulottuvuus liitetään demokratiaan, aktiiviseen kansalaisuuteen ja päätöksentekojärjestelmään (Virolainen, 2015b, s. 56, 2015a, s. 41). Poliittiseen näkökulmaan kuuluu myös kulttuurinen näkökulma, joka sisältää kansalaisten oikeuden osallistua ja toteuttaa omia kulttuurisia oikeuksiaan. Osallisuuden sosiaalinen ulottuvuus huomioi yhteisön kollektiivisen toimintakyvyn ja yksilön perusturvallisuuden ja identiteetin kehittymisen. (Virolainen, 2015a, s. 27.) Kulttuuripolitiikan toteuttaminen ei ole kuitenkaan helppoa. Nobuko Kawashiman (2006) mukaan kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin pyrkiminen on vienyt kulttuurilaitokset ja kulttuuritoimijat epämurkuvuusalueelle toimijoiden pyrkiessä saavuttamaan kulttuurin ytimen ulkopuolelle jääviä tavoitteita. Kawashima näkeekin epätodennäköisen yleisön osallistamisen liittyvän pikemminkin sosiaalisiin tavoitteisiin kuin taideyleisön laajentamiseen (2006) tai taiteellisiin, taloudellisiin ja kasvatuksellisiin tavoitteisiin (Lindholm, 2015, s. 29; Virolainen, 2015b, s. 24). Koska osallistuminen katsotaan kulttuuripolitiikan tavoitteeksi, osallistumattomuus ja kulttuuritapahtumien välttäminen käsitetään haasteeksi, joka pitäisi ratkaista (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 166). Myös kulttuuripääkaupunki kontekstissa paikallisten ihmisten osallistaminen nähdään haastavana yhteisten osallistumisen keinojen puuttumisen vuoksi (Lähdesmäki ym., 2021, s. 64).

Kulttuuripolitiikassa osallisuudella tarkoitetaan ”yhteisöllisyyttä, kuulumista sekä osallistumista yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan” (Virolainen, 2015b, s. 56). Silloin kun osallisuudella viitataan yhteisöllisyyteen, osallistujia nähdään kuuluvan johonkin ryhmään, yhteisöön tai yhteiskuntaan, jossa hän toimii (Virolainen, 2015a, s. 92). Esimerkiksi asukasyhdistykset muodostavat paikan, jossa kuntalaiset voivat kokoontua, vaihtaa ajatuksia ja suunnitella yhteisiä toimintoja. Tässä muodossa asukasyhdistykset vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta osallistujien jakaessa samat arvot ja tavoitteet. Kulttuuriin osallistuminen voi olla yhteisöllistä tai yksilöllistä, välitöntä tai välillistä (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 138). Nuoremmalle sukupolvelle luontevin tapa osallistua on internetin tai sosiaalisen median kautta. Vanhemmalle sukupolvelle osallisuus tarkoittaa konkreettista osallistumista (Saarenheimo, 2020).

Yhteisöllisyyden lisäksi osallisuuteen liitetään saavutettavuuden käsite, jolla tarkoitetaan kulttuuripalveluiden saavutettavuuden toteutumista erilaisille väestöryhmille. Saavutettavuus pitää sisällään tasa-arvon ideaalin alueellisen tasavertaisuuden sijaan (Virolainen, 2015a, s. 35). Saavutettavuutta voivat estää mm. fyysiset, teknologiset, taloudelliset, sosiaaliset tai kognitiiviset esteet. Osallisuuden nähdään lisääntyvän saavutettavuuden vahvistuessa (Lindholm, 2015, s. 83; Oulu2026, 2021b, s. 104). Kulttuuripääkaupungin kontekstissa kulttuurin saavutettavuuden parantaminen on keskeinen tavoite (Lähdesmäki ym., 2021, s. 60).

Osallisuutta voidaan tarkastella osallistumattomuuden näkökulmasta. Kysymys on tällöin ihmisen halusta osallistua ja vaikuttaa. Kulttuurin saavutettavuudessa tunnistetut esteet määritellään tekijöiksi, mitkä rajoittavat osallistumista (Oulu2026,

2021b, s. 85; Virolainen, 2015a, s. 34). Kulttuurilaitoksien näkökulma osallisuuteen liittyy syrjäytyneisiin ihmisiin, jossa laitokset olettavat henkilön osallistuminen kulttuuriin. Tämä luo kuvaa mahdollisesta osallistujasta ottamatta huomioon sitä, että henkilö ei välttämättä ole kiinnostunut osallistumaan saatavuudesta huolimatta. (Virolainen, 2015a, s. 37.) Osallistujan ja ei-osallistujan lisäksi voidaan puhua kävijästä ja ei-kävijästä. Käsitteet eroavat toisistaan osallistumisen tasossa. Osallistujalla viitataan henkilöön, joka ottaa osaa tapahtumaan aktiivisesti, kun kävijällä tarkoitetaan henkilöä, joka on fyysisesti läsnä, mutta ei osallistu toimintaan. Näissä konteksteissa kulttuuriin osallistuva nähdään aktiivisena toimijana, osallistumaton passiivisena. Tutkimuskirjallisuudessa osallistumattomien luonnehditaan olevan nuoria miehiä, joilla on matala koulutus- tai tulotaso. Tutkimuskirjallisuus ei ota kuitenkaan huomioon sitä, että osallistumattomuus ei ole pysyvää, sillä siihen vaikuttavat muun muassa henkilön elämänvaihe tai -tilanne. (Virolainen, 2015b, s. 57.) Kaikki ihmiset eivät välttämättä osoita kiinnostusta kulttuurisiin ilmiöihin, vaikka muilla elämänsaralla he toimisivatkin aktiivisesti. Kulttuuria voidaan vastaanottaa myös vaihtoehtoisilla tavoilla kuin fyysisesti paikalla olemisella. (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 167.)

Kulttuurin osallistamista voidaan tarkastella tasojen tai vaiheiden kautta. Esimerkiksi Virolainen (2015a, s. 96) käyttää taiteeseen ja kulttuuriin osallistamisen tarkasteluun moniportaista tasomallia. Ensimmäisellä tasolla kuvataan kuntalaisten oikeutta osallistua kulttuuriin "kansalaisina" pohjautuen erilaisiin lakeihin. Toisella tasolla kuntalaiset vastaanottavat kulttuuria, esimerkiksi käymällä museoissa, ilman todellista päätösvaltaa. Kolmannella tasolla kuntalaiset otetaan mukaan "osallistujina" palveluiden suunnitteluun, esimerkiksi yhteistyön tai sosiokulttuurisen innostamisen muodoissa. (2015a, s. 96.) Sosiokulttuurisella innostamisella tavoitellaan osallistumisen kautta muuttamaan yksilön yksilöllisiä ja kollektiivisia asenteita sekä parantamaan sosiaalista elämänlaatua (Hirvi-Ijäs ym., 2020, s. 16; Lappalainen, 2017, s. 110). Neljännellä tasolla yksilö saavuttaa toimijuuden tason poliittisessa ja sosiaalisessa ulottuvuudessa osallistuen kulttuuritoimintojen kehittämiseen ja niistä päättämiseen osana muuta yhteisöä. Satunnaisuus ja passiivisuus liittyvät alempiin tasoihin. Korkeammilla tasoilla osallistumisen voidaan käsittää olevan säännöllisempää ja aktiivisempää. (Virolainen, 2015a, s. 96.) Minna Hauton (2015) mukaan niissä projekteissa, joissa taiteellinen sisältö on projektin keskiössä, kuntalainen nähdään taiteen vastaanottajana. Kuntalainen nähdään osallistujina vain niissä projekteissa, joissa heidän toivotaan tuottavan ideoita palveluihin. Projektit pyrkivät edistämään osallisuutta vahvistamalla taiteen ja taiteilijan näkyvyyttä, jolloin jatkuva taiteelle altistaminen kunnan katukuvassa, alueellisissa medioissa ja erilaisissa diskursseissa voi muovata paikallista taidekäsitystä ja taideilmapiiriä. (2015, s. 78–80.)

Goran Tomkan (2013) mukaan hallinto ja institutionaaliset toimijat lähestyvät osallisuutta ja osallistumista sekä sosio-poliittisesta että manageriaalisesta

näkökulmasta. Makrotason sosio-poliittinen näkökulma tarkastelee toimijoita, esteitä ja osallistumisen tapoja ja niiden mitattavuutta. Mikrotason manageriaalinen näkökulma tarkastelee osallistumisen mahdollistavia työkaluja, kuten hinnoittelua tai varainhankintaa. (Tomka, 2013.) Kulttuuriin osallistumista kulttuuripääkaupunki kontekstissa tarkastellaan pääsääntöisesti sosio-poliittisesta näkökulmasta kvantitatiivisten osallisuusindikaattorien kautta. Osallisuutta voidaan tarkastella myös sisäisestä näkökulmasta eli osallistujan näkökulmasta. Sisäisen näkökulman huomioiminen voisi vastata esimerkiksi kysymyksiin, mikä toiminnassa kiinnostaa ja mitä osallistuminen merkitsee yksilölle (Virolainen, 2015a, s. 86).

2.4 Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta

Osallisuuteen liittyy myös vaikuttaminen, jossa osallisuus ymmärretään mahdollisuutena vaikuttaa omaan lähiympäristöön ja itseä koskeviin päätöksiin (Anttiroiko, 2010, s. 80; Oulun kaupunki, 2023). Kuntalaisvaikuttaminen suuntautuu yleensä kunnan kaavoitusprosesseihin, budjetointiin, paikallisten palveluiden suunnitteluun, erilaisten tempausten tai talkootyön järjestämiseen. Osallistavan hallinnon näkökulmasta osallistamiseen voidaan lisätä valtaistamisen ulottuvuus, jolla tarkoitetaan hallinnon pyrkimystä lisätä kuntalaisten aktiivisuutta omien elinolojensa ja intressiensä ajamiseen (Anttiroiko, 2010, s. 80). Tämän oletetaan lisäävän kuntalaisten aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta (Lappalainen, 2017, s. 113).

Yleisimmin vaikuttavuutta tarkastellaan ylhäältä annetusta näkökulmasta. Tällöin tarkastelu kohdistuu osallistumisen vaikutuksiin suhteessa poliittisiin tavoitteisiin. Alhaalta lähtevässä näkökulmassa tavoitteena on ymmärtää osallistumisen vaikutukset tutkittavan osallistujan omassa elämässä. (Virolainen, 2015a, s. 85.) Olipa näkökulma kumpi tahansa, on kuitenkin huomattava, ettei kulttuurin osallistuminen merkitse sen olevan automaattisesti vaikuttavaa (Anttiroiko, 2010, s. 79) tai vähentävän eriarvoisuutta (Husu & Mäkinen, 2024, s. 219).

Osallistujien passiivisuus, pinnallinen sitoutuminen, toiminnan epäselvät tavoitteet tai vuorovaikutuksen ja kommunikation puute julkishallinnon sekä muiden osallistujien kesken heikentävät ja estävät osallisuuden vaikuttavuuden. Vaikuttavuutta heikentää myös se, jos osallistumisen muodot ja tavoitteet on suunniteltu liian pitkälle hallinnon taholta ilman osallistujien panosta tai jos osallistuminen kohdistuu aiheeseen, joka tuntuu osallistujista liian pieneltä ja merkityksettömältä.

Kaupungin hallinnon yhteisötoimintaa ohjaava ajatus kiteytyy ihmisten ja tapahtumien lähellä olemiseen. Toimintaa koordinoidaan mm. aluefoorumien, aluetoiminnan, asukasiltojen ja asukas yhdistyksien avulla. Omaehtoista toimintaa voidaan tukea osallistuvan budjetoinnin sekä kaupungilta haettavien alueellisten toimintarahojen tai erityisten kohdeavustuksien muodoissa. Paikalliseen toimintaan

osallistumisella aktiiviset asukkaat voivat vaikuttaa omaa asuinaluetta koskeviin päätöksiin ja siten edistää paikkaan ja yhteisöön kiinnittymisen tunnetta (Kumpulainen ym., 2024, s. 69). Vaikutukset voivat jäädä laihoiksi, mikäli osallistuminen ei mahdollista päätöksentekoon osallistumista. Tähän voi olla monta syytä, esimerkiksi hallinnon kiinnostus miellyttää hankkeita rahoittavia toimijoita tai viranhaltijoiden omat pelot vaikutusvaltansa heikentymisestä (Husu & Mäkinen, 2024, s. 220).

2.5 Julkinen taide

Yleisissä diskursseissa julkinen taide käsitetään taiteeksi, joka on sijoitettu kaikille saavutettavaan tilaan ja jonka rahoittajana voi olla julkinen tai yksityinen taho. Näissä diskursseissa teoksen muotokieltä tai sisältöä ei liitetä julkisen taiteen käsitteeseen. (esim. Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 17.)

Julkiseen taiteen liittyvät määritelmät muuttuvat ajassa ja paikassa (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 17; Ruohonen, 2013, s. 17). Johanna Ruohonen (2013, s. 18–20) määrittelee julkisen taiteen seuraavien kriteerien kautta: 1) Taide voidaan käsittää taiteeksi mikäli se tunnustetaan taiteeksi vakiintuneen taidealan toimesta, se on luotu erilaisten instituutioiden toimesta, ja jota säätelevät vakiintuneet käytännöt. 2) Taide on julkista. Julkisuudella voidaan viitata teoksen paikkaan, tilaan, saavutettavuuteen, taiteen tehtäviin tai sen yleisöön. Julkinen tila voi viitata rakennettuun ympäristöön, media- tai virtuaalitilaan. 3) Taide toimii julkisessa sfäärissä. Julkinen sfääri käsitetään yksilöiden sosiaalisen elämän näyttämöksi, jossa yksilöt kommunikoivat toistensa kanssa. 4) Taiteella on kohderyhmä. 5) Taiteella pitää olla tehtävä; sen täytyy olla jollakin tavalla hyödyllistä sen yleisölle. (Ruohonen, 2013, s. 18–30.) Malcolm Miles (1997, s. 3) tulkitsee taiteen julkiseksi, mikäli teos sijaitsee museoiden ja taidegallerioiden ulkopuolella ja se on tilattu yleisölle saavutettaviin paikkoihin tai asennettavaksi tiettyyn paikkaan. Taiteella pyritään tavoittelemaan yleistä hyvää ja yhteiskunnan vakautta (Miles, 1997, s. 3–9).

Julkinen taide on monimuotoista ja monialaista. Perinteisten veistosten tai sisätiloissa esitettävien taiteen (esim. ooppera, baletti, näytelmät) lisäksi julkiseksi taiteeksi käsitetään tänä päivänä muun muassa performanssit tai yhteistyössä kehitetyt produktiot. Julkisen taiteen painopiste onkin siirtynyt esteettisistä huolenaiheista sosiaaliseen kysymyksiin, taiteen fyysisistä objekteista hetkellisiin prosesseihin, tuotannoista vastaanoton tulkitsemiseen ja pysyvyydestä väliaikaisiin interventioihin (Kwon, 2015). Painopisteen muutoksen myötä kulttuuriosallistumisen ja hallinnon tavoitteena on purkaa aiempaa julkiseen taiteeseen liittyvää pysyvyyden myyttiä (Taiteen edistämiskeskus, 2023, s. 17).

Julkiseen taiteeseen kytkeytyy poliittisia, taloudellisia, alueellisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia (Taiteen edistämiskeskus, 2023, s. 17). Poliittisuus ilmenee taiteeseen

liittyvissä ideologeissa, valinnoissa ja niihin liittyvissä käytännöissä. Taloudelliset ja alueelliset näkökulmat kytkeytyvät muun muassa kaupunkisuunnitteluun ja erilaisiin strategioihin. Julkisen taiteen kulttuurisuus käsitetään paikallisen identiteetin ja yhteisöjen kulttuurisena rakennelmana (Taiteen edistämiskeskus, 2023, s. 5). Eri ulottuvuuksien yhteensovittamisen seurauksena julkinen taide kamppailee olemassaolonsa ja sille asetettujen tehtävien puolesta, mikä pakottaa sen luomaan itsensä aina uudelleen. Tässä yhteydessä julkinen taide voi saada uusia merkityksiä ja sävyjä. (Taiteen edistämiskeskus, 2023, s. 17.)

Taidehistoriallisesta näkökulmasta länsimaisen julkisen taiteen juuret ulottuvat antiikkiin, jolloin taide oli osa rakennusten arkkitehtuuria ja rakenteita. Veistos- ja maalaustaide käsitettiin taiteeksi, mutta seinämaalauksia arvostettiin lähinnä rakennuksien somisteina. (Nummikoski, 2021, s. 188–189.) Modernismin arkkitehtuuri hylkäsi aiemmin vallalla olleet käsitykset muun muassa integroidun taiteen ja koristelun tärkeydestä. Sen sijaan arkkitehtuurissa painotettiin rakennuksien selkeyttä ja funktionaalisuutta aina 2000-luvulle saakka. Tänä päivänä kulttuuriperinnön ja esteettisyyden kasvanut arvostus kulttuurivetoisessa kaupunkikehityksessä sekä kestävän kehityksen vaatimukset ovat johtaneet myös taiteen aseman vahvistumiseen arkkitehtuurissa ja rakentamisprosesseissa. (Samalavicius & Traskinaite, 2021, s. 52.)

Seinämaalaukset julkisena taiteena olivat erityisen suosittuja renessanssin ajalla, jolloin ne toteutettiin fresko- tai seccotekniikoilla. Seinämaalaukset kuvasivat tyypillisesti uskonnollisia ja historiallisia tapahtumia sekä hallitsijoita ja pyhimyksiä. (Britannica, 2023.) Freskomaalauksessa eri väripigmenteistä koostuva vesipohjainen maali levitettiin märälle laastipinnalle niin, että maalista tuli kiinteä osa laastia. Seccomaalauksessa väriaineet levitettiin kuivalle pinnalle, jolloin värit eivät tunkeutuneet laastiin, vaan muodostivat pintakalvon. Öljymaalauksen suosio korvasi vähitellen fresko- ja seccotekniikat 1500-luvulta lähtien. Tänä päivänä seinämaalaukset toteutetaan seinän materiaaliin soveltuvalla julkisivumaalilla huomioiden maalien UV-kesto ja hengittävyys. Ennen maalausta seinä voi vaatia pesua ja pohjustusta tartuntapohjamaalilla. Suomessa seinämaalaukset toteutetaan toukokuun ja elokuun välillä maalipinnan kestävyuden takaamiseksi.

Seinämaalaukset ovat toimineet poliittisena välineenä uuden yhteiskunnan rakentamisessa ja kansallisen identiteetin vahvistamisessa, kasvattavana ja sivistävänä toimintamallina ja tiloja koristavana toteutuksena. Euroopassa 1800-luvulla monumentaalinen taide, mikä pitää sisällään seinämaalaukset, valjastettiin kansallisvaltion ja kansallistunteen rakentamiseen. 1920–1930-luvuilla seinämaalaukset välineellistettiin propagandan levittämiseen muun muassa Venäjällä, Italiassa, Saksassa ja Meksikossa sekä talouden elvyttämiseen osana New Deal -ohjelmaa Yhdysvalloissa. Suomessa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä monumentaalisen taiteen tehtävänä oli vahvistaa kansakunnan yhtenäisyyttä, varsinkin kun itsenäistymisen jälkeinen sisällissota oli jättänyt syvät

arvet sodan molemmille osapuolille. 1960-luvulle saakka julkisen taiteen pääasialliset tehtävät olivat kansan yhteisten muistojen luominen, kivulioiden muistojen mitätöinti, kansan kasvattaminen ja sivistäminen sekä hallinnon arvojen ilmaiseminen osana hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista. (Ruohonen, 2013, s. 18–42.) Seinämaalauksilla on ollut myös koristeellinen tehtävä, jossa seinämaalauksia on käytetty esteettisen kokemuksen ja viihtyisän ympäristön luomiseksi (Ruohonen, 2013, s. 41). Seinämaalauksia sijoitettiin, esimerkiksi julkisiin laitoksiin, kouluihin, kirkkoihin ja vapaa-ajanviettopaikkoihin (Ruohonen, 2013, s. 10). Nykyisin seinämaalaukset koristelevat enenevässä määrin rakennuksien ulkoseiniä. Yhä edelleen seinämaalaukset voivat jakaa vallassa olevan hallinnon muistikertomuksia ja hegemonisia esityksiä, mutta myös uudenlaisia teemoja liittyen vaikkapa ihmisoikeuksiin, ympäristötietoisuuteen tai kulttuuriin. Tässä yhteydessä seinämaalauksiin voidaan liittää sivistävä ja kasvattava tehtävä. Uusien asuin- tai kaupunkialueiden yhteydessä seinämaalaukset pyrkivät luomaan kulttuurisia yhteyksiä paikallisiin perinteisiin (Upalevski, 2017, s. 129–130) jatkaen seinämaalauksien traditiota esteettisesti viihtyisien tilojen luomisessa (Engblom, 2021, s. 269).

Kaupunkikehityksen näkökulmasta julkisella taiteella on pyritty lieventämään nopean teollistumisen ja kaupungistumisen vaikutuksia elinympäristöön taiteen toimiessa demokratisoinnin välineenä. Viimeisten vuosikymmenten aikana julkista taidetta on käytetty alueiden ja paikkakuntien houkuttelevuuden lisäämiseen. Julkinen taide toimii kaupunkien, keskusta-alueiden, lähiöiden tai maaseutupaikkakuntien kulttuurivetoisena kaupunkisuunnittelun välineenä (*urban cultural regeneration*) sisältäen sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia tavoitteita. (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 20–21.)

Kaupunkikehityksessä julkinen taide ymmärretään moniulotteisena voimavarana, joka rikastuttaa kaupunkiympäristöä ja tukee yhteisöjen elinvoimaisuutta ja lisää alueen veto- ja pitovoimaa. Kaupunkialueilla taide voi sulautua saumattomasti toiminnalliseen, fyysiseen ja esteettiseen ympäristöön, jolloin ihmiset eivät välttämättä edes tunnista sitä taiteeksi. (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 19.) Julkisen taiteen on todettu vahvistavan paikallista identiteettiä ja kulttuuria (Paunu, 2023) sekä lisäävän luovuutta, sillä taiteilijoiden työskentely kaupungissa kannustaa ja innoittaa taiteellista luovuutta (Loisa, 2010, s. 42). Julkinen taide voi vaikuttaa kohteen luonteeseen muuttamalla tilan paikaksi tai määränpääksi kauttakulkutilan sijaan.

Taiteen positiivisia vaikutuksia korostavat Taiteen edistämiskeskuksen (2022) teettämät tutkimukset, joiden mukaan 70% 15–79-vuotiaista suomalaisista toivoi taiteen osaksi päivittäistä ympäristöään. Julkista taidetta kannatetaan eniten isoissa kaupungeissa, erityisesti nuorten akateemisesti koulutettujen naisten joukossa. Yleisimmät syyt suosiolle ovat, että taiteen koetaan piristävän, lisäävän viihtyisyyttä ja elävöittävän arjen elinympäristöjä. Suuri osa toivoi myös kaupunkien edistävän

katutaidetta, johon sisältyivät myös seinämaalaukset ja lailliset graffitit. (Taiteen edistämiskeskus, 2022.) Katutaide erilaisine genreineen onkin lisääntynyt Oulussa viimeisten vuosien aikana. Esimerkiksi vuoden 2018 jälkeen Ouluun on maalattu kuusi suurikokoista seinämaalauksia eri kaupunginosiin.

Rakennetussa ympäristössä taiteen suunnitteluun ja hankintaan käytetään tyypillisesti prosenttiperiaatetta. Rakennetulla ympäristöllä viitataan uudis-, korjaus- ja täydennysrakentamiseen sekä ympäristön infrastruktuurihankkeisiin (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 24). Prosenttiperiaatteen mukaisesti hanketta suunniteltaessa varataan tietty prosenttiosuus rakentamiskustannuksista taiteen hankkimiseen, jolloin ympäristöistä saadaan virikkeellisiä ja viihtyisiä samalla kun taide mahdollistaa vuorovaikutustilanteet taiteen ja yleisön välillä.

Sari Karttusen (2000, s. 50) mukaan taiteen hankintaprosessin demokratisoituminen on osoittautunut haastavaksi, koska taiteen ammattilaiset ovat pelänneet paikallisen väestön osallistamisen johtavan esteettisten standardien kompromisseihin. Myös Sara Selwoodin (Myllyntaus & Karttunen, 2020, s. 35) tutkimuksen mukaan julkihallinto holhoaa kuntalaisia hankkimalla julkista taidetta elämänlaadun parantamiseen, voimauttamiseen tai kasvattamiseen ilman kuntalaisten osallistamista. Tämä on todettavissa osittain aiemmin mainittujen Oulussa toteutettujen seinämaalauksien osalta. Vain Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston molemmat seinämaalauksiprojektit ovat sisältäneet osallistumista lisääviä toimia. Taiteen hankintaprosessin demokratisoituminen pienissä maaseutukunnissa on helpompaa kuin isoissa kaupungeissa. Laura Uimosen (Kempainen, 2022, s. 31) mukaan isojen kaupunkien eri hallintokunnissa muodostetut työryhmät muodostavat byrokraattisen toimintaympäristön hidastaen hankkeiden edistämistä. Sen sijaan pienten kuntien paikalliset kulttuuritoimijat ovat tottuneita kunnan sisällä tapahtuvaan poikkihallinnolliseen yhteiskehittämiseen tai kuntarajat ylittävään yhteistyöhön, kuten kirjasto- ja kansalaisopistoyhteistyöhön. Usein kansalaisopistot ovat kulttuurihankkeiden keskeisiä toimijoita, koska monet kunnat sisällyttävät kulttuuritoimen ja kansalaisopiston johtajan tehtävät yhden henkilön hallinnoimaan tehtäväalueeseen. (Hautio, 2015, s. 79.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tapaustutkimukselle on ominaista, että tutkittavat tapaukset määräytyvät jonkin ajanjakson, paikan tai muun rajatun systeemin mukaisesti (Eriksson & Koistinen, 2005, s. 13). Tutkimuksen keskiössä oleva Tuiran seinämaalauksen rajata Oulun kulttuuripääkaupunki -hankkeen Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmistoon, jolloin siitä voitiin muodostaa oma rajattu kokonaisuus. Päivi Erikssonin ja Katri Koistisen (2005, s. 5) mukaan tapaustutkimus on käyttökelpoinen lähestymistapa, mikäli yksi tai useammat seuraavista kriteereistä toteutuvat: "mitä", "miten" ja "miksi" ovat tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä, tutkijalla ei ole vaikutusvaltaa tapahtumien kulkuun, käytännön tutkimuksen vähyys aihealueesta tai aiheena on jokin tämän hetken ilmiö. Kaikki edellä mainitut ehdot täyttyvät Tuiran seinämaalauksen yhteydessä: tutkimusta ovat ohjanneet miten ja miksi kysymykset, itsellä ei ole ollut mitään kontrollia tapahtumiin, aiheesta ei löydy juurikaan empiiristä tutkimusta ja tutkimuskohde on juuri tässä hetkessä oleva ilmiö.

Tapaustutkimuksessa suositetaan monenlaisten aineistojen ja aineistolähteiden käyttöä rinnakkain (Eriksson & Koistinen, 2005, s. 27). Keräsin aineiston, joka koostui EcoC:n hakuohjeista, Oulun kaupungin suunnitelmista ja strategioista sekä Oulu2026-hankkeen julkisista ja sähköisistä dokumenteista. Lisäksi keräsin aineistoa strukturoimattomalla havainnoinnilla, johon sisältyi sekä osallistuvaa että ei-osallistuvaa havainnointia Tuiran seinämaalaisprojektin eri vaiheissa.

Luokittelin kirjallisen ja havaintoaineiston kolmeen kategoriaan aineistotyyppin mukaan: Oulu2026-hankeeseen sisältäen Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston, Oulun kaupungin suunnitelmiin ja strategioihin ja Euroopan kulttuuripääkaupungille asetettuihin hakuohjeisiin. Luokittelun ensisijainen tavoite liittyi aineiston organisointiin ja hallittavuuteen. Jokaisella kategorialla oli selkeä rooli ja tarkoitus tutkimuksessa tehden aineiston käsittelystä järjestelmällisempää. Luokittelu auttoi keskittymään tutkimuksen kannalta olennaisiin näkökulmiin ja mahdollisti analyysissä tuloksien vertailun ja tulkinnan. Lisäksi selkeät kategoriat lisäsivät tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. Aineistojen jakautuminen eri kategorioihin on esitetty seuraavalla sivulla olevassa taulukko 1:ssä.

TAULUKKO 1 Aineistojen jakautuminen kategorioittain

ECoC:n hakuohjeet	Oulun kaupungin suunnitelmat ja strategiat	Oulu2026-hankkeen dokumentit
Guide for cities applying for the title of European Capital of Culture	Kaupunkistrategia 2030	Oulun matka kohti kulttuuri-ilmaston-muutosta. CulturalClimateChange (hakukirja)
A guide for cities preparing to bid - European Capitals of Culture 2020 to 2033 Culture and Creativity	Kulttuuristrategia 2030	CulturalClimateChange kulttuuri-ilmastonmuutos (hakukirjan tiivistelmä)
European Commission: European Capitals of Culture -verkkosivusto	Kulttuurihyvinvointi-suunnitelma 2021-2026	Oulu2026 A4 tiivistelmä
	Oulun kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma 2023-30	oulu26.eu verkkosivusto
	Avoin ja kaikkien yhteinen Oulu. Oulun kaupungin avoimen hallinnon toimintasuunnitelma vuosille 2021-2023	Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmisto (verkkosivu)
	Oulu sykkimään	Etnografinen aineisto Tuiran seinämaalaus-projektista
	ouka.fi verkkosivusto	

Havainnointi tapahtui kolmessa erillisessä tilaisuudessa; taiteilijatapaamisessa, päiväkodin askartelutuokiossa ja seinämaalauksen valmistumisjuhlassa. Näistä taiteilijatapaamisen ja valmistumisjuhlan yhteydessä havainnointi oli osallistuvaa, toisin kuin päiväkotitapaamisessa, missä se oli ei-osallistuvaa. Havainnointitekniikka kaikissa tilaisuuksissa ja keskusteluissa oli strukturoimatonta, koska tavoitteena oli tavoittaa mahdollisimman luonnolliset vuorovaikutustilanteet. Havainnointi mahdollisti Oulu2026-hankkeelle asetettujen osallisuuteen liittyvien tavoitteiden ja niiden käytännön toteutuman vertailun ja arvioinnin. Itse tutkimusmenetelmää on arvosteltu siitä, että havainnointi saattaa häiritä tutkittavaa tilannetta tai johtaa puutteellisiin havaintoihin tiedon ylikuormituksen vuoksi havainnointitilanteessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Katson havainnoinnin tason kuitenkin riittävänä tutkimuksen tavoitteeseen peilaten.

Havainnoinnissa käytettiin perinteisiä muistiinpanovälineitä ja puheen tallennusvälinettä. Videon käyttäminen asukasyhdistyksen tiloissa tai päiväkodissa ei ollut mahdollista, koska lupien järjestämiselle ei ollut riittävästi aikaa. Osa havainnoinneista on äänitallenteita, ja osa on kirjallisina muistiinpanoina. Aineistoon

sisältyi myös strukturoimattomia keskusteluita Oulu2026-hankkeen edustajien, taidemuseon edustajan, taiteilijan ja asukastuvan puheenjohtajan kanssa. Havainnointiin ja keskusteluihin liittyvät materiaalit ovat maisterintutkielman tekijän hallussa.

Sisällönanalyysin tarkoituksena oli sanallistaa ja kuvata tutkittava ilmiö selkeästi saatavilla olevan aineiston kautta (Kallinen & Kinnunen, 2023). Kenttätyön havainnoinnin pohjalta poimin aineistoista seuraavat teemat: yhteiskehittäminen, kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta, vuorovaikutus sekä osallisuus ja sen rinnakkaiskäsitteet. Luova kaupunki teema nousi esiin hakukirjasta ja Landryn Oulu sykkimään dokumentista. Alkuun tarkastelin teemoja dokumentti kohtaisesti, jotta ymmärtäisin niiden merkityksen kyseessä olevassa dokumentissa. Tämän jälkeen vertailin valittua teemaa aineistojen välillä hahmottaakseni teemojen keskinäiset suhteet ja niissä olevat mahdolliset erot ja/tai yhtäläisyydet. Viimeisenä vaiheena tarkastelin valittua teemaa suhteessa toisiin teemoihin ymmärtääkseni niiden väliset kytkennät ja teemojen vaikutukset tutkittavaan ilmiöön kokonaisuutena. Lähestymistapani auttoi hahmottamaan esiin nousevat teemat, mikä puolestaan mahdollisti seinämaalausprojektin syvällisemmän ymmärtämisen ja analysoinnin.

4 TAPAUSTUTKIMUS: TUIRAN SEINÄMAALAUUS-PROJEKTI

Osana Euroopan kulttuuripääkaupungin kulttuuriohjelmaa Ouluun maalataan viisi seinämaalausta eri puolille kaupunkia vuosien 2022–2026 aikana. Seinämaalaukset ovat osa kulttuuripääkaupunkihankkeen Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmistoa. Ohjelmiston keskeisenä tavoitteena on sekä kuntalaisten osallistaminen että erilaisten osallisuutta edistävien mallien kehittäminen. Lisäksi se tavoittelee julkisen taiteen aseman vahvistamista lisäämällä mielenkiintoa kaikkea julkista taidetta kohtaan. Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston seinämaalaukset integroituvat asuinalueille lisäten alueen elinvoimaisuutta ja tuottaen iloa alueen yhteisöille. (Oulu2026, 2023.)

Ohjelmiston seinämaalauksilla halutaan tuoda esiin alueiden historiaa ja omalaatuisuutta. Vuoden 2026 seinämaalaukset sijoittuu keskustaan, kun taas aiempina vuosina seinämaalaukset toteutetaan keskustan ulkopuolelle sijaitseville alueille. Kulttuuripääkaupunkivuonna 2026 kaikkien teosten ympärille luodaan erilaisia aktiviteetteja, kuten taidekierroksia ja kilpailuja. Valmistumisen jälkeen teokset luovutetaan Oulun taidemuseon kokoelmiin. Kaupunkilaiset äänestävät kaupunginosaa vuosittain kaikille avoimessa äänestyksessä. Vuoden 2023 äänestyksen voitti Tuiran kaupunginosa, joka on tapaustutkimuksen kohde. Äänestysaikaa on noin kuukausi Oulu2026.eu sivustolla, ja sen yhteydessä äänestäjällä on mahdollisuus kertoa kaupunginosaan liittyviä muistoja ja tarinoita, joita voidaan käyttää teossuunnittelun pohjalla. Toteutettava työ on tilaustyö, jossa taiteilija toteuttaa omaa taiteellista näkemystään omien menetelmien mukaisesti. Toteuttava seinämaalaukset voidaan ymmärtää paikkasidonnaisena taiteena, jossa sen tehtävänä on muuttaa olemassa olevan paikan luonnetta.

Seinämaalaukset toteutusprojekteista vastaa kokonaisuudessaan Upeart poikkeuksena vuoden 2022 seinämaalaukset, joka toteutettiin yhteistyössä Oulun kulttuurisäätiö ry:n kanssa. Upeart ry toimii julkisen taiteen taidekoordinaattorina, -suunnittelijana ja -toteuttajana erilaisissa rakennus- ja kehityshankkeissa. Tämän lisäksi yhdistys toteuttaa yksittäisiä tilaustöitä ja järjestää taidetapahtumia. (Upeart ry, 2024.) Vuonna 2022 taiteilijavalinta tehtiin ammattitaiteilijoille suunnatun globaalin portfoliohaun kautta. Hakemuksia saapui 530 kappaletta 64:stä eri maasta määräaikaan mennessä. Seinämaalauksien taiteilijavalinnoista vastasi raati, joka koostui Oulun kulttuurisäätiön, Oulun taidemuseon, taideasiantuntijan ja Upeartin edustajasta.

Ensimmäiset seinämaalaukset on toteutettu kaupunginosaan, jotka vuoden 2018 tutkimuksen mukaan olivat Oulun huono-osaisimpia kaupunginosia. Tuiran ja muiden kaupunginosien huono-osaisuus katsotaan liittyvän pitkälti nuorisotyöttömyyteen (Kaleva, 2018). Huono-osaisuudesta huolimatta Kalevan

lukijat valitsivat Tuiran Oulun parhaaksi kaupunginosaksi vuonna 2017, ja vuonna 2019 Tuira nimettiin vuoden kaupunginosaksi Suomen Kotiseutuliiton toimesta.

Tuira on esikaupunkialue keskustan vastaisella Oulujoen pohjoisrannalla. Tuiran välittömässä yhteydessä sijaitsee Toivoniemi, jonka asemakaava on Alvar Aallon suunnittelema. Alueella asuu 7000 asukasta, ja jonka väestörakenne on monimuotoinen. Viidennes kaupunginosassa asuvista koululaisista omaa maahanmuuttajan taustan tai he ovat Suomen ulkopuolelta saapuneiden lapsia. Alueella on sekä varakasta omakotiasutusta vanhoine työväenasuntoineen että paljon vuokra-asuntoja (Suomen Kotiseutuliitto, 2019). Alueella sijaitseva Tuiranpuisto on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi suojeltuine rakennuksineen. Tuiranpuistoon on vireillä asemakaavan muutos, jonka tarkoituksena on mahdollisuuksien mukaan ottaa suojellut rakennukset käyttöön. Lisäksi puistoa halutaan kehittää mahdollisuuksien mukaan muun muassa täydennysrakentamisella ja liikennejärjestelyillä. (Oulun kaupunki, 2018.) Tuirassa sijaitsee keskustan lisäksi merkittävin linja-autoliikenteen pysäkkikonaisuus. Vuonna 2020 Tuiran suuntaan tai Tuirasta keskustaan tapahtui noin 45000 liikennesiirtymää vuorokaudessa, joista autolla ja linja-autolla tapahtui 37500 siirtymää (Oulun kaupunki, 2022b).

Tuirassa on useita julkisen taiteen teoksia sekä aktiivista kulttuuritoimintaa. Titta på Tuira korttelijuhlaa on järjestetty vuodesta 2016 alkaen, jonka lisäksi alueella järjestetään pienempiä tapahtumia, kuten Toritanssit Tuiran torilla. Kesäteatteripaviljonki, Pohjois-Pohjanmaan museo ja Taidemuseo ovat Oulujoen toisella puolella Hupisaaressa. Vuonna 2025 Tuiraan valmistuu monitoimitalo, johon tulevat uudet tilat yhtenäisperuskoululle, kirjastolle, nuorisopalveluille sekä tiloja Oulu-opistolle. Alueella toimii myös aktiivinen asukasyhdistys ja elokuvateatteri. Tuiran liikuntapalvelut rajoittuvat kuntoilupuistoon ja Tuiranpuiston valaistuun kuntoreittiin. Joen kaupunginpuolella sijaitsevat Raatin liikuntakeskus useine kuntoilupuistoineen ja vehreä Hupisaaret. Raatissa sijaitsee myös Kuusisaari, jossa järjestetään useita musiikkifestivaaleja kesäisin, kuten Qstock.

Oulu2026-hankkeen aiemmin keväällä tekemät päätökset vuoden 2023 kulttuuriohjelmien määrärahojen sopeuttamistoimenpiteistä loivat epävarmuutta seinämaalausprojektin toteutuksen suhteen. Oulu2026-hanke leikkasi budjettia noin neljänneksellä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman yleisen kustannustason nousun ja ostovoimaa heikentävän inflaation johdosta. Kulttuuritoimijoiden pelkona olikin, että aiemmin pitkälle vietyjä hankesuunnitelmia joko supistettaisiin tai tapahtumia jätettäisiin tekemättä (Kaleva, 2023a; Oulu2026, 2023a). Epävarmasta tilanteesta huolimatta, kaupunginosaäänestys päätettiin toteuttaa kesäkuussa, ja Tuira voitti sen 380 kokonaisäänipotilla.

Rahoituksen lisäksi tilanteen ongelmallisuutta lisäsi kireä, jopa epäinhimillinen aikataulu keskellä kesälomakautta. Mikäli rahoitus toteutuisi, aikataulupaineet vaatisivat nopeita päätöksiä taiteilijan ja seinämaalauksen sijoituspaikan valinnassa.

Mikäli valinnat veisivät liian paljon aikaa, mahdollisuus seinämaalauksien toteutukseen siirtyisi seuraavalle vuodelle, sillä paras seinämaalauksien maalausajankohta on toukokuusta elokuuhun kestävän maalipinnan vaatiessa 80% kosteuden ja yli +5 °C lämpötilan (Kemppainen, 2022). Tällöin olisi päätettävä, toteutettaisiinko vuoden 2024 aikana sekä edellisen vuoden että kuluvan vuoden seinämaalaukset.

Äänestyksen ollessa vielä käynnissä, mutta Tuiran ollessa jo vahva voittajakandidaatti, Upeart hankkeen tuottajana aloitti etupainotteisesti seinämaalauksen sijoituspaikan haarukoinnin kiriäkseen aikatauluun liittyviä ongelmia. Tuiran asukasyhdistyksen, tuottajan, kaupungin rakennusvalvonnan ja taloyhtiöiden puheenjohtajien kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksena seinämaalauksen sijoituspaikaksi valikoitui Valtatie 54:ssä sijaitsevan kiinteistön länsipuoli. Kiinteistö sijaitsee Itä-Tuiran laitamalla puistomaisessa ympäristössä pyörätien varrella. Koska taloyhtiön julkisivut oli rapattu muutama vuosi aikaisemmin, seinä oli käytännössä valmis seinämaalaukselle varten.

Elokuussa Oulu2026-hanke sai tarvittavan rahoituksen toteutusta varten. Koska tahtotilana oli toteuttaa seinämaalauksia syksyn aikana, käytännössä elo-syyskuun aikana, erillistä taiteilijahakua edellisen vuoden tapaan ei voitu toteuttaa. Sen sijaan ammattilaisista koostuva raati seuroi mahdollisia taiteilijoita edellisen vuoden portfoliokuvaan osallistuneista ammattitaiteilijoista. Projektin kannalta olikin oikea onnenpotku, että Ilana Picho, joka omaa vahvat meriitit seinämaalauksen saralla, oli saatavilla parin viikon varoajalla Oulun seinämaalauksen toteuttajaksi. Ennen maalausurakan aloittamista Oulun kaupunki poisti seinän lähistöllä kasvavat omenapuut, jotta teos olisi saavutettavampi kaikille katsojille.

4.1 Taiteilijatapaaminen

Syyskuun alussa (1.9.) tuottaja järjesti taiteilijatapaamisen, jonka tarkoituksena oli mahdollistaa taiteilija Ilana Pichon ja Tuiran asukkaiden kohtaaminen. Avoin keskustelutilaisuus järjestettiin Tuiran asukasyhdistyksen tiloissa. Tilaisuudessa oli mukana 12 henkilöä, joista kaksi vanhempaa tuiralaista olivat tulleet varta vasten tilaisuuteen. Yleisöön kuuluivat taiteilijan ja paikallisten tuiralaisten lisäksi Oulun kulttuurisäätiön edustajia, valokuvaaja, taidemuseon edustaja, asukastuvan puheenjohtaja ja sen toimintaan aktiivisesti osallistuvat vapaaehtoiset. Mukana olivat myös taiteilijan ystävättären äiti ja allekirjoittanut. Kulttuurisäätiön edustajat toimivat aktiivisina tulkkeina tapaamisessa kääntäen taiteilijan puheet suomeksi osallistujille. Taiteilijan ja aiempien töiden esittelyn yhteydessä Picho kertoi työskentelytavastaan ja kiinnostuksestaan ympäröivään alueeseen, arkkitehtuuriin, karttoihin ja väreihin.

Tämän jälkeen keskustelu siirtyi käsittelemään osallistujien mahdollisia siteitä Tuiraan, joita jokaisella oli tavalla tai toisella. Viereisessä kaupunginosassa asuva

henkilö käy usein juoksemassa Tuirassa kauempana asuvan henkilön harrastaessa talviuimista Tuirassa. Kolmannen henkilön sukulaiset asuvat Tuirassa, joita hän tapaa säännöllisesti. Neljäs henkilö on asunut Tuirassa yli 40 vuotta, eikä halua muuttaa pois, koska viihtyy alueella niin hyvin. Viidennelle henkilölle Tuiraan liittyvä side liittyi lapsuuteen ja Tuirassa sijaitsevaan karkkikauppaan. Asukasyhdistyksen puheenjohtajan mukaan asukastuvan toiminnassa tavataan paljon Tuiran ulkopuolella tai aiemmin Tuirassa asuvia henkilöitä, jotka osallistuvat yhä erilaisiin tapahtumiin tai ovat kiinnostuneita vanhaan puu-Tuiraan liittyvistä valokuvista. Hänen mukaansa sekä tuiralaiset että suuri osa muualla asuvista näkevät Tuiran mielenkiintoisena kaupunginosana, jossa halutaan asua. Ilmeni myös, että Tuiraa leimaa monikansallisuus, sillä paikallisessa peruskoulussa on 25 eri kansallisuutta. Useimmilla osallistujilla työreitti keskustaan kulki Tuiran kautta. Vain yhdelle osallistujalle Tuira oli tuntemattomampi paikka. Taiteilijatapaaminen mahdollisti taiteilijaan ja hänen tuotantoonsa tutustumisen samalla kun se edisti yhteisöllisyyttä sekä avasi että monipuolisti Tuiran liittyvää identiteettiä.

4.2 Päiväkodin askartelutuokio

Toisessa tapaamisessaan (4.9.) taiteilija tapasi kymmenen 5–6-vuotiasta Kisakentän päiväkodin lasta. Tilaisuuden tavoite jäi epäselväksi. Tilaisuutta varten oli järjestetty kaksi tilaa, käytävä ja tilava huone. Lasten hoitajat toimivat taiteilijan tulkkina yksinkertaistaen tulkitun puheen lapsien ikään ymmärrettäväksi. Esittelyssä taiteilija kertoi itsestään ja kiinnostuksestaan valon ja varjon välisistä suhteista. Tämän jälkeen siirryttiin käytävään, jossa taiteilija esitteli pahvista valmiiksi leikattuja malleja. Valot sammutettiin, jonka jälkeen taiteilija heijasti taskulampulla valoa malleihin eri kulmista. Taiteilija esitti tilanteen, jossa aurinko siirtyy idästä länteen, jolloin varjon muoto muuttui ajan kuluessa. Mallien läpikäynnin jälkeen taiteilija roikotti geometristen mallien yläpuolella orgaanista muotoa, joka näytti lehdeltä. Eräs tyttö kehotti taiteilijaa siirtämään lehden maahan ja talojen viereen, jotta se näyttäisi puulta. Tyttö, taiteilija ja muutamat lapset asettivat puun rakennuksien viereen. Tämän jälkeen taiteilija lähestyi taskulampulla mallin julkisivua edestä, jolloin varjon koon muutokset olivat erilaisia kuin sivusta lähestyttäessä. Taiteilija antoi lapsille tilaisuuden kokeilla itse mallien ja valojen leikkiä ennen askarteluun siirtymistä.

Varjojen esittelyn jälkeen siirryttiin jälleen huoneeseen, jonne oli sijoitettu eri värisiä kartonkeja, kyniä ja saksia lattialle. Taiteilija pyysi lapsia piirtämään itselleen tärkeän asian, joka leikattaisiin irti kartongista, ja jota tarkasteltaisiin taskulampun valon avulla. Lapset valitsivat itselleen mieluisan paikan työskentelyyn sekä välineet tekemiseen. Useat lapset halusivat tehdä oman talon. Useimmat lapsista piirsivät korkeita kerrostaloja, joissa oli selvästi erottuvat ikkunat, ovet ja harjakatot. Lapset eivät olleet huolissaan siitä, että heidän piirtämänsä kerrosten määrä ei täsmännyt

oman kodin kerrosten lukumääriin. Tarvittaessa lapset pyysivät omia hoitajiaan auttamaan leikkaamisen kanssa. Yksi lapsista halusi piirtää leijonan. Hän onnistuikin piirtämään harjan, mutta oli huolissaan siitä, miten pahville saadaan jalat ja pää. Lapsen ohjaaja rohkaisi lasta piirtämään puuttuvat osat, ja leikkasi leijonan niin, että kaikki leijonan osat olivat mukana. Lapset tuottivat kuvia myös kissoista, äidistä ja auringosta aurinkolaseineen.

Kuva 1. Kisakentän päiväkodin lapsien taiteelliset tuotokset. Kuvaaja Jaana Heikkinen

4.3 Valmistumistilaisuus

Seinämaalaus valmistui noin 10 päivässä. Valmistumisjuhlaa vietettiin perjantaina, 22.9., töiden jälkeen. Oulun yhteisötoiminta oli myöntänyt tapahtumalle kohdeavustuksen, mikä mahdollisti tarjoilujen järjestämisen paikalla olijoille. Tuiran asukasyhdistys leipoi pannarit asukastuvalla ja kuljetti ne muiden kahvitteeluun tarvittavien astioiden kanssa maitokärryillä noin puolen kilometrin päähän tapahtumapaikalle. Monista eri kulttuureista koostuva Merikosken koulun kuoro esiintyi, mikä houkutteli runsaasti paikalle monikulttuuristen ja suomalaistaustaisten lasten vanhempia, isovanhempia ja ystäviä. Sen lisäksi paikalle oli kerääntynyt muita kiinnostuneita lapsista koululaisiin, keski-ikäisistä eläkeläisiin Tuirasta ja muualta Oulusta. Tuiran asukasyhdistyksen lisäksi paikalla oli Oulun kaupungin kuntalaisvaikuttamisen ja yhteisötoiminnan edustaja. Tapahtumassa kuultiin myös trubaduurin musiikkiesityksiä sekä taiteilijan ja taidemuseon edustajan puheet. Taiteilija kertoi teoksestaan ja kiitti paikallisia lämpimästä vastaanotostaan Tuirassa. Pichon (Kaleva, 2023b) mukaan seinämaalauksen värit oli ”poimittu ympäristöstä ja abstraktit muodot kävelyteistä, jotka johtavat pihoille ja asuintalojen sisäänkäynneille eri puolilla Tuiraa”.

Kuva 2. Valmistumistilaisuus 22.9.23. Osa Oulu2026-hankkeen toteutusta. Ilana Picho. Ovensuussa. 2023. Kuvaaja Ville Honkanen

5 ANALYYSI

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella osallisuutta Tuiran seinämaalausprojektissa.

Kirjallinen aineisto erilaisine strategioineen ja suunnitelmineen sisälsivät erilaisia osallisuuden ja osallistumisen painotuksen sävyjä. Kaupunkistrategia (2022a) ja kulttuuristrategia (2020) määrittelivät osallisuudelle suuntaviivat, joiden toteuttaminen määriteltiin muissa aineistoissa. Oulu2026-hankkeen hakukirjassa (2021b), hakukirjan tiivistelmässä (2021a), osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa (2023) ja kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa (2021b) osallisuutta ja sen rinnakkaiskäsitteitä painotettiin vahvasti. Avoimen hallinnon toimintasuunnitelmassa (2021a) osallisuutta lähestyttiin yhteiskehittämisen näkökulmasta. Kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa ja osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa osallisuuden käsitteet olivat määritelty selkeästi Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen (2024) suosituksen mukaisesti. Siinä missä muut kirjalliset aineistot olivat joko strategioita tai suunnitelmia, Oulu2026-hankkeen aineistot olivat markkinointimateriaaleja, jossa kulttuuripääkaupunkikilpailussa käytettyä hakukirjaa (2021b) oli muokattu lukijaystävällisempään muotoon. Tämä selittää osaltaan, miksei osallisuuteen liittyvää monimerkityksellisyyttä ollut avattu hankkeen aineistoissa.

Osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden monimerkityksellisyydellä ei ollut suurempaa vaikutusta muihin teemoihin. Kaupunkistrategia (2022a) sisälsi kaikki tässä tutkimuksessa tarkasteltavat teemat: luovan kaupungin, yhteiskehittämisen, kuntalaisvaikuttamisen ja yhteistoiminnan, osallisuuden ja sen rinnakkaiskäsitteet sekä vuorovaikutuksen. Näitä teemoja käsiteltiin useissa strategisissa tavoitteissa: yritysmyönteisen ja kansainvälisen kasvukeskuksen, veto- ja pitovoiman vahvistamisen sekä turvallisen ja terveellisen alueen tavoitteiden yhteyksissä. Kuntalaisvaikuttamisen ja vuorovaikutuksen teemat kytkeytyivät turvalliseen ja terveellisen alueen tavoitteeseen. Kaupunkistrategiassa teemoille määriteltiin suuntaviivat ja tavoitteet, mutta teemojen käsittely tapahtui kaupunkistrategialle alisteisissa dokumenteissa. Kulttuuristrategiassa (2020) esiintyi osallisuuteen ja luovaan kaupunkiin liittyviä teemojen sisältöjä, kuten yhdenvertaista kulttuurin saatavuutta sekä taiteen ja luovien alojen työtiloja ja kumppanuusmuotoja. Tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet esiteltiin kulttuurihyvinvointistrategiassa (2021b), missä osallisuuden ja sen rinnakkaiskäsitteiden teemaa painotettiin hyvinvoinnin näkökulmasta. Avoimen hallinnon toimintasuunnitelma (2021a) sisälsi yhteiskehittämisen teeman ja vastaavasti osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma (2023) sisälsi yhteisötoimintaan, osallisuuteen sekä vuorovaikutukseen liittyviä teemoja. Landryn (2011) aineisto keskittyi luovaan kaupunkiin ja Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmisto (2023b) osallisuuden teemaan.

Oulu2026-hankkeen hakukirja (2021b) ja hakukirjan tiivistelmä (2021a) sisälsivät kaikki tutkimuksen teemat. Hankkeen aineistoissa osallisuuden ja sen rinnakkaiskäsitteiden teemoja painotettiin. Yhteiskehittämisen, vuorovaikutuksen sekä kuntalaisvaikuttamisen ja yhteisötoiminnan teemat jäivät vähäiselle huomiolle.

Tarkemmat analyysin tulokset osallisuuden toteutumisesta on jaoteltu teemojen mukaisesti. Aloitan käsittelyn luovan kaupungin teemasta, yhteiskehittämisestä sekä kuntalaisvaikuttamisesta ja yhteisötoiminnasta. Tämän jälkeen tarkastelen osallisuutta ja sen rinnakkaiskäsitteitä.

5.1 Luova kaupunki

Kaupunkistrategiassa (2022a, s. 9) luovaan kaupunkiin liittyvän veto- ja pitovoiman vahvistamisen strateginen tavoite kiinnitettiin ”eloisaan ja kiehtovaan kaupunkiin, tasapainoiseen yhteisöön ja luovaan alueeseen”. Kulttuurin vahvistunut asema kaupunkikehityksessä, kulttuuritapahtumat ja kansainväliset yhteistyöt eri toimijoiden kanssa lisäsivät urbaanin kaupungin tuntua kaupunkikeskustan kehittämisen lisäksi. Nämä saavutettaisiin Oulu2026-hankkeen hakukirjassa (2021b) ja hakukirjan tiivistelmässä (2021a) määritellyillä toimenpiteillä, muun muassa kulttuuritilojen uudistamisella, villillä ja monipuolisella kulttuuriohjelmalla, johtavalla arktisella luovalla alueella ja kasvaneella kulttuurisella osallisuudella:

”Tarvitsemme vähemmän ”arvokasta mutta tylsää” ohjelmaa ja sen sijaan asioita, jotka jännittävät, haastavat ja muuttuvat” (Oulu2026, 2021a, s. 10).

”Voimme tyytyä asemaamme reuna-alueen kesynä kaupunkina. Vaihtoehtoisesti voimme ryhtyä villiksi. Oulu valitsee villiyyden.” (Oulu2026, 2021a, s. 27.)

Tulkitsen näiden tavoitteiden pohjautuvan Landryn (2011) Oululle tehtyihin suosituksiin, jossa kaupunki siirtyisi kulttuurituottajan roolista mahdollistajan rooliin uudenlaisten kulttuuriohjelmien synnyttämiseksi. Kulttuuristrategiassa (2020) välitettiin vahvaa luovaan kaupunkiin liittyvää ideologiaa kulttuuri-ilmastonmuutoksen myötä taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti vahvemmassa kaupungista. Kulttuuri-ilmastonmuutos käsitteellä tarkoitettiin muutosta, mikä syntyy ”kulttuurin, taiteen ja teknologian yhdistyessä luoden uudenlaista vuorovaikutusta ihmisten välille” (Oulu2026, 2023a). Kulttuuri-ilmastonmuutos on otettu Oulu2026-hankkeen keskeiseksi teemaksi:

”Oululle tärkeä Nokian slogan vuonna 1992 oli Connecting people. Ihmisiä yhdistänyt teknologia on erottanut meidät toisistamme omien älylaitteidemme äärelle, sosiaalisesta mediasta on tullut vihapuheen alusta. Haluamme pehmentää kulttuuri-ilmastoa, yhdistää uudelleen älylaitteidensa äärelle kätkeytyneet ihmiset.” (Oulu2026, 2021a, s. 2.)

Varsinkin luovien talouden keskuksissa, Pikisaassa ja Hiukkavaarassa, painottui Floridan (2004) 3T:n eli teknologian, suvaitsevaisuuden ja osaamisen yhteensovittaminen. Oulu2026-hankkeen hakukirjassa määritelty (2021b) kulttuuriohjelma tavoitteli kulttuurin, tapahtumien ja aktiviteettien monipuolista ja rikasta tarjontaa. Ohjelmassa tavoiteltiin uudenlaisia yleisöä osallistavia ohjelmia ja kaupunginosissa tapahtuvaa toimintaa. Strategioiden ja hakukirjan tavoitteena oli luoda Oulusta elinvoimainen ja viihtyisä kaupunki vastaten Landryn (2011) näkemystä vetovoiman ja elinvoiman tärkeydestä turismin ja asuinpaikan valintaan. Samanaikaisesti strategioiden ja hakukirjan voidaan tulkita noudattavan ECoC -hankkeelle (2020) asetettuja tavoitteita: kasvanutta kulttuurin roolia kaupungin kehittämisessä, kulttuuritarjonnan laajenemista, osallistavien kulttuuritoimien mahdollistamista, kaupungin näkyvyyden kohentamista kansallisesti ja kansainvälisesti sekä turismiin panostamista.

Luovan kaupungin tematiikkaa aineistoissa voidaan tarkastella Aron (Hirvi-Ijäs ym., 2020) alueen pitovoimaan vaikuttavien tekijöiden avulla. Ensimmäisen tekijän (yksilön tyytyväisyys alueen palveluihin ja asuin- ja elinympäristöön) kohdalla kaupunkistrategiassa (2022a) korostui palveluiden kehittäminen ihmislähtöisesti muun muassa osallistavalla suunnittelulla, digitalisaation hyödyntämisellä ja sähköisiin palveluihin panostamisella. OuluBotin käytön laajentaminen ja monikielisyyden vahvistaminen kaupungin palveluissa lisäisivät saavutettavuutta. Oulu2026-hankkeen aineistoissa kulttuurin vahvistunut asema lisäisi alueen houkuttelevuutta:

”Luomme reuna-alueille kulttuurin ydinalueita, jotka houkuttelevat ihmisiä tulemaan ja saavat heidät jäämään. Nämä alueet eivät ole ankeita ja unohdettuja, vain huonosti tunnettuja ja täynnä kätettyjä merkityksiä.” (Oulu2026, 2021b, s. 78.)

”Oulusta tulee ihmisläheisempi kaupunki. Emme vietä enää aikaa erillämme toisista, sosiaalisen median kuplissamme.” (Oulu2026, 2021a, s. 9.)

Ilmapiiriin liittyvän tekijän yhteydessä Oulu2026-hankkeen hakukirjassa (2021b) ja hakukirjan tiivistelmässä (2021a) ilmapiiriä kuvattiin sekä ennen ja jälkeen hakemuksen jättämisen. Ennen hakemuksen jättämistä ilmapiiri koettiin ankeaksi kovan teknologian, laman, kulttuuristen resurssien vähyden ja covid-19 pandemiasta johtuneiden sulkutoimenpiteiden takia:

”Oulun kulttuurinen ja poliittinen ilmasto näyttävät ankarilta, siinä on paljon jyrkkiä jakolinjoja meidän ja muiden välillä” (Oulu2026, 2021a).

Hakemuksen jättämisen jälkeen ilmapiiri muuttui rohkeaksi ja suurelliseksi:

”Visiomme on olla kesyttömin, jännittävin ja rohkein eurooppalainen kulttuuripääkaupunki” (Oulu2026, 2021a).

Ilmapiiri kohentuisi haastamalla sekä taiteentekijät ja -kokijat totutuilta mukavuusalueiltaan. Kulttuuri tulisi tavoittamaan kaikki kuntalaiset. Kulttuurisina vahvuuksina nousivat taiteilijat ja kulttuuriperintö, mutta ennen kaikkea omaperäinen pohjoinen luovuus, yhteiskehittäminen sekä taiteen, tieteen ja teknologian yhdistämisestä saatava potentiaali. Materiaalissa realisoitui Lähdesmäen (2011) näkemys paikallisesta identiteetistä vahvana ja ainutlaatuisena kokonaisuutena sekä ECoC -hankkeelle (2020) asetetut kulttuuriset ja taiteelliset tavoitteet. Kolmanteen tekijään liittyvän yhteisöllisyyden tarkastelussa kulttuuristrategia (2020) painotti kulttuuria paikan ja yhteisöjen rakentavana voimana. Paikkaan liitettiin identiteetti ja pohjoisen tarina, ja vastaavasti yhteisöihin kulttuurin osallistuminen ja kokeminen. Tavoitteet konkretisoituivat kulttuurihyvinvointistrategiassa (2021b), jossa muun muassa yhteisöllisten taideohjelmien toteuttaminen eri asuinalueille nähtiin vahvistavan yhteenkuuluvuuden kokemusta ja synnyttävän taloudellisia säästöjä kansanterveyden vahvistumisen myötä. Ymmärrän Tuiran seinämaalausprojektin kulttuurihyvinvointistrategiassa kuvattuna yhteisöllisenä taideohjelmana. Myös neljännen tekijän (yksilön elämänlaadun, hyvinvoinnin ja turvallisuuden) tarkastelussa kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa (2021b) korostettiin taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisen merkittävyys hyvinvointiin liittyvässä ennaltaehkäisyssä ja sen edistämisessä:

”Kohdennetuilla kulttuuripalveluilla parannetaan osallisuutta ja vähennetään ikäihmisten sekä erityisryhmiin kuuluvien kuntalaisten yksinäisyyttä ja eriarvoistumista” (Oulun kaupunki, 2021b, s. 15).

5.2 Yhteiskehittäminen

Yhteiskehittämisen painotukset vaihtelivat eri aineistoissa. Kaupunkistrategiassa (2022a) yhteiskehittäminen kytkeytyi koulutuksen ja osaamisen verkostoihin, kun kulttuuristrategiassa (2020) painotettiin luovien alojen välistä kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista ja yhteistyötä. Tämä toteuttaa ECoC:n osallistumiselle asetettua eurooppalaisen ulottuvuuden vaatimusta. Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman (2021a) keskiössä olevaa yhteiskehittämistä haluttiin ulottaa kaikkialle hallinnon piirissä tapahtuvaan toimintaan. Kaupunkistrategian mukaisesti Oulun keskuskirjastosta matalan kynnyksen paikkana kuoriutuisi yhteiskehittämisen ja STEAM-filosofian hautomo tavoitteenaan innovatiivisten kokeilujen ja ratkaisujen tuottaminen. Oulu2026-hankkeen hakukirjassa (2021b) ja hakukirjan tiivistelmässä (2021a) tavoiteltiin kaupunkilaisten suurempaa roolia yhteiskehittäjinä täyttämällä ECoC:n (2020) vaatimukset aktiivisesta osallistumisesta:

”Visiossamme kaupunkilaiset ovat yhteiskehittäjiä eivätkä passiivista yleisöä” (Oulu2026, 2021b, s. 88).

”Visiomme haastaa ja rohkaisee pohjoisen kulttuurin ja taiteen tekijöitä muuttamaan omia työskentelytapojaan ja hyödyntämään digitaalisia ja monialaisia tuotantoja sekä luottamaan yhteiskehittämisen voimaan” (Oulu2026, 2021b, s. 20).

Yhteiskehittäminen mahdollisti osallistumisen Tuiran seinämaalausprojektissa. Yhteiskehittämisen kokoonpanot ja menetelmät vaihtelivat projektin edetessä. Yhteiskehittäjinä toimivat taloyhtiö, kaupungin rakennusvalvonta, taiteilija, teosraati, taidemuseo, asukasyhdistys ja kuntalaiset. Tuottajan ohella käytännön järjestelyistä vastannut asukasyhdistys oli mukana projektin jokaisessa vaiheessa. Yhteiskehittämisen menetelmiin kuuluivat kaikille kaupunkilaisille avoin äänestys siitä, mihin kaupunginosaan seinämaalaus tehdään, Tuirassa järjestetty taiteilijatapaaminen sekä ammattilaisista koostuva teosraati, joka vastasi taiteilija- ja teosvalinnasta. Vaikka päiväkodin askartelutuokion toteutuksesta voidaan löytää yhteiskehittämisen piirteitä, kyse oli pikemminkin taiteilijan työskentelymetodeista kuin yhteiskehittämisestä, varsinkin kun askartelutuokion yhteys toteutettavaan seinämaalaukseen jäi epäselväksi. Yhteiskehittämisen toimintamalli oli ylhäältä alaspäin ja instrumentaalista varmistaen kaupunki- ja kulttuuristrategian tavoitteiden toteutumisen.

5.3 Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta

Kuntalaisvaikuttamista ja yhteisötoimintaa käsiteltiin sekä kaupunkistrategiassa että osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa. Kaupunkistrategiassa (2022a) kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta niputettiin yhteisövaikuttamisen käsitteeseen. Tällä tavoiteltiin hyvinvointiin ja toimintakykyyn liittyvien ennaltaehkäisevien toimien kehittämistä. Osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa (2023) osallistumiseen liitettiin lisäksi vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen ulottuvuudet. Osallistumisen tavoitteena olisi hallinnon ja kuntalaisten yhteisten asioiden hoito yhteiskehittämällä. Suunnitelma sisälsi erilaisia keinoja (esimerkiksi kyselyt, asukasillat, palautteet) ja aiempien kyselyiden tuloksia osallisuuden ja vuorovaikutuksen synnyttämiseen.

Yhteiskehittäminen kytkeytyi yhteisötoimintaan seinämaalausprojektissa asukasyhdistyksen toimijuuden kautta, jonka tulkitsen Lappalaisen (2017) näkemyksen mukaisena osallistavana hallintona. Tässä kontekstissa asukasyhdistys toimi hallinnon kumppanina ennalta määritellyssä roolissa. Yhteisötoimintaa tapahtui taiteilijatapaamiseen ja valmistumistilaisuuteen liittyvien käytännön järjestelyjen hoitamisessa muun muassa talkootöillä. Yhteisötoiminnan periaatteiden mukaisesti asukasyhdistys toimi ihmisten keskuudessa edellä mainituissa tilaisuuksissa, sosiaalisessa mediassa ennen ja jälkeen seinämaalausprojektin ja huolehti kohdeavustuksen hankinnasta valmistumistilaisuutta varten.

Kulttuuripääkaupungin kontekstissa asukasyhdistyksen mukana olo toteutti ECoC:n vaatimukset muiden yleisten toimijoiden (yhdistykset, järjestöt) osallistamisesta. Kumpulaisen (2024) näkemykseen perustuen tulkitsen asukasyhdistyksen edistäneen toimenpiteillään kuntalaisten paikkaan ja yhteisöön kuulumisen tunnetta, ja siten toteuttaneen kulttuuripolitiikan, osallistavan hallinnon ja luovan kaupungin ideologiaa yhteisöllisyydestä.

5.4 Osallisuus ja osallistuminen

Kulttuuripääkaupunkihankkeen (2020) osallisuuteen liittyvät vaatimukset materialisoituivat pääasiassa Oulu2026-hankkeen aineiston hakukirjassa (2021b) ja hakukirjan tiivistelmässä (2021a), kulttuuristrategiassa (2020) ja kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa (2021b). Osallisuuteen liittyvät käsitteet oli avattu kulttuurihyvinvointi- ja osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa. Vaikka osallisuutta käsiteltiin laajasti osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa ja avoimen hallinnan toimintasuunnitelmassa, aineistot olivat luonteeltaan yleisiä ja hallinnon toimintaa ohjaavia. Oulu2026-hankkeen aineistoissa kuntalaisten osallisuutta toteutettaisiin monipuolisella kulttuuriohjelmalla ja sen saavutettavuudella laajan ja aiemmin osallistumattoman väestön osallistamiseen täyttämällä ECoC:n vaatimukset monipuoliselle kulttuuriohjelmalle ja osallistamiselle. Eurooppalainen ulottuvuus ilmeni pääasiassa kansainvälisten yhteistyökumppanien ja ohjelmistojen esittelyjen yhteydessä sekä kulttuuripääkaupunkien liittyvien verkostojen läpikäynnissä. Tässä muodossa hakukirja toteuttaa Lähdesmäen (2021) näkemyksen mukaista eurooppalaisuutta:

”Slovakialaisten ehdokaskaupunkien ohella Eurooppatie E75 yhdistää meidät useisiin aikaisempiin Euroopan kulttuuripääkaupunkeihin” (Oulu2026, 2021b, s. 83).

”Oulu2026-kulttuuriohjelma edistää ennen kaikkea Euroopan kulttuurien ja kielten rikasta moninaisuutta sekä rauhaa ja hyvinvointia, jotka ovat Euroopan unionin päätavoitteita” (Oulu2026, 2021b, s. 84).

Käytännössä identifioituminen Eurooppaan toteutuisi muun muassa Euroopan kulttuuripääkaupunkiin liittyvien tunnuksien, kuten teoksien yhteyteen kiinnitettävien kilpien ja tapahtumavuotta mainostavien lippujen ja viirien, avulla.

Hankkeesta oli löydettävissä monitasoinen hallintorakenne koostuen makro- ja mesotasosta. Makrotaso koostui ohjelmatasosta eli EU:n Luova Eurooppa tasosta. Mesotasot koostuivat koordinointi- (Oulu2026-hanke) ja toimeenpanotasosta (Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmisto). Aineiston perusteella eri tasojen välillä oli löydettävissä osittaisia käsittekatkoksia osallisuuden ja osallistumisen määrittelyissä. Kirjallisessa aineistoissa käytetyt osallisuuden käsitteet eri hallintotasoilla esitellään taulukossa 2.

TAULUKKO 2 Osallisuuden ja osallistumisen käsitteet eri hallintotasoilla

Taso / ulottuvuus	Makrotaso / eurooppalainen	Mesotaso / paikallinen	Mesotaso / paikallinen
	EU-Luova Eurooppa	Oulu2026-hanke	Kaupunkitaiteesta iloa arkeen ohjelmisto
Osallisuus (yhteisöllisyys)	Kansalaisten yhteenkuuluvuus ja identifioituminen yhteiseen Eurooppaan	Osallisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen	Osallisuuden mallien kehittäminen
Osallistuminen	*Kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö *Kulttuuritoimijoiden tarjoamiin kulttuuriin osallistuminen	Mahdollisuus osallistua kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen	Kaupunkilaisten osallistuminen seinämaalausprojektiin

Kaikissa Oulun kaupungin strategioissa ja suunnitelmissa sekä Oulu2026-hankkeen aineistoissa osallisuuden ulottuvuudet ja osallisuuteen liittyvät käsitteet pitivät sisällään kulttuuripolitiikan tavoitteet kulttuurin demokratisoimisesta tai sen hyödyistä. Poliittisessa ulottuvuudessa korostettiin eri väestöryhmien kulttuurisia oikeuksia ja kulttuurin demokratisoimistavoitteita:

”Taiteen ja kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta edistetään tuottamalla moniammatillisena yhteistyönä lähikulttuuripalveluja, harrastusmahdollisuuksia sekä tapahtumia eri kaupunginosissa.”(Oulun kaupunki, 2020.)

”Kulttuuriohjelman levittäytyminen asuinalueille edistää asukkaiden osallistamista ja helpottaa ikäihmisten mukaan tuloa, kun pitkät etäisyydet jäävät pois” (Oulu2026, 2021b, s. 89).

Sosiaalisessa ulottuvuudessa painotettiin taiteen ja kulttuurin instrumentalisoitumisesta saavutettavia hyvinvointivaikutuksia:

”Oulu2026 haluaa olla osa prosessia, jossa painotetaan entistä enemmän ennakoivaa hyvinvointitoimintaa ja aktiivista kulttuuriin osallistumista sen osana” (Oulu2026, 2021b, s. 88).

”KASVANUT KULTTUURINEN OSALLISUUS Onnellisemmat ja terveemmät kansalaiset” (Oulu2026, 2021b, s. 13).

Taide tyypistyi näissä ulottuvuuksissa osallistumisen mahdollistavaksi välineeksi, jonka merkityksellisyys kylläkin tunnistettiin eri tasoilla. Tulos tukee Kawashiman (2006) näkemystä siitä, että osallistumisen tavoite on luoda sosiaalista toimintaa osallistujien kesken. Vaikka Kawashima ei liitä osallistumiseen taloudellista, taiteellista tai kasvatuksellista toimintaa, tulkitsen sosiaalisen toiminnan tuottavan moraalisia arvoja, lisäävän taloudellisia hyötyjä sekä lisäävän alueiden ja paikkakunnan veto- ja pitovoimaa. Nämä arvot ja hyödyt palvelevat kaupunkikehityksen tavoitteita.

Osallisuuden rinnalla kaikissa kaupungin strategioissa ja suunnitelmissa sekä Oulu2026-hankkeen aineistoissa käytettiin yhteisöllisyys ja saavutettavuus käsitteitä. Saavutettavuus liittyi vahvasti osallistumisen mahdollistamiseen. Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman (2021a), osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelman (2023) sekä hakukirjan (2021b) yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuusstrategian tavoitteet ja toimenpiteet liittyivät esteettömyyskäytäntöjen, syrjintä- ja häiriötilanteiden ja turvallisten tilojen toimintatapoihin. Tämän lisäksi hakukirjassa (2021b) saavutettavuutta toteutettaisiin ilmaistapahtumien ja useiden osallistumiskanavien hybridimallin käyttöönottamisella. Saavutettavuudella ilmennettiin osallistumisen poliittista ulottuvuutta inklusion (tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset kuntalaiset) toteuttamiseen, mikä luovan kaupungin näkökulmasta korreloi Floridan (2004) suvaitsevaisuus käsitteeseen (kulttuurinen monimuotoisuus ja toleranssi). Vastaavasti yhteisöllisyys, mikä korosti yhteisöihin kuulumista, toteutti osallistumisen sosiaalista ulottuvuutta. Hakukirjan ainoa viittaus kaupunkitilaan kuulumisesta sisälsi ECoC:n osallistumiseen liittyvän kulttuurituotteiden kuluttamisen:

”Vahvistamme kaupunkitilan yhteisöllisyyden tunnetta ja vastaamme uhkaan, jonka verkkokaupan kasvu on kaupunkikeskustoille muodostanut” (2021b, s. 78).

EcoC :n hakuohjeistuksissa, Oulun kaupungin strategioissa ja suunnitelmissa ja Oulu2026 -hankkeen aineistoissa välittyi yksilöiden oikeus kulttuuriin. Oulu2026-hakukirja (2021b) sisälsi keinot osallistumisen mahdollistamiseen ja indikaattorit osallisuuden mitattavuuteen. Hakukirjassa osallisuuden edistämisen tavoitteena oli yhdistää kaikki ihmiset kulttuuriin ja yhteisöön ollen linjassa kansallisen kulttuuripolitiikan kulttuuriin osallistumisen ja eri väestöryhmien osallistumisen erojen kaventumisen tavoitteeseen. Tavoitteenasettelusta voidaan huomata, että kulttuuriin osallistumattomuus oli haaste, joka oli myös tunnistettu yhdeksi hankkeeseen liittyväksi riskiksi. Hakukirjassa riskiä minimoitiin luovan kaupungin ja osallistavan hallinnon periaatteiden mukaisesti yhteiskehittämisellä sekä matalan osallistumisen kynnyksellä. Lisäksi luovan kaupungin periaatteiden mukaisesti paikallisten vahvuuksien hyödyntäminen tukisi kaupunginosakulttuureiden kiinnittymisen vahvasti paikallisiin yhteisöihin.

Hakukirjassa (2021b) osallistumista edistävät ratkaisut pohjautuivat kulttuuriohjelmaan, uusiin ohjeistuksiin ja toimintamalleihin, kuten taiteen ja teknologian yhteistyöprojekteihin. Nämä asettavat uudenlaisia tavoitteita taiteellisen ydinalueen ulkopuolelle. Siinä missä Kawashima (2006) tunnistaa toimijoiden siirtyvän epämukavuusalueelle tavoitteiden saavuttamisessa, Oulu2026-hanke tunnistasi riskin, jossa hanke ei tavoita kohderyhmiään. Riskiä minimoitiin yhteiskehittämisellä ja matalan osallistumisen kynnyksellä. On kuitenkin huomionarvoista ja jopa yllättävää, että ainoastaan Kaupunkitaidetta iloa arkeen -ohjelmiston (2023b) tavoitteena oli kehittää uudenlaisia osallistumismalleja

hakukirjan 50 ohjelmiston tai muun hankkeen joukosta. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, että hakukirja on keskeneräinen ja päivittyvä dokumentti vuodelta 2021.

Osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa (2023) vuorovaikutus määriteltiin kuntalaisen ja hallinnon välisenä tasa-arvoisena dialogina, jossa korostui arvostava kohtaaminen yksilöiden kesken edistään yksilöiden hyvinvointia ja luottamusta. Vaikka muissa käytettävissä olevissa aineistoissa osallisuutta ja osallistumista korotettiin, osallistumisen vuorovaikutuksen tarkastelu puuttui. Oulu2026-hankkeen hakukirjassa (2021b) ja hakukirjan tiivistelmässä (2021a) vuorovaikutus ymmärrettiin ihmisten välisenä vuorovaikutuksena, jota ei avattu sen tarkemmin.

Sekä osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmassa (2023) että avoimen hallinnon toimintasuunnitelmassa (2021a) korostettiin selkeän viestinnän edistävän vuorovaikutuksen syntymistä. Havaintojen perusteella vuorovaikutusta heikensivät varsinkin Oulu2026-hankkeen verkkosivustojen epäsynkroniset kieliversiot. Sosiaalinen media olisi voinut edistää osallistumista, vaikkakin tässä projektissa sen merkitys jäi vähäiseksi. On mahdollista, että verkkosivustoilla ja sosiaalisessa mediassa tapahtunutta viestinnän saatavuuden vähäisyyttä selittää hakukirjan alustava viestintäsuunnitelma. Sen mukaan vuosien 2022–2024 aikana tapahtumavuoden tunnettavuutta vasta ”herätellään” (Oulu2026, 2021b, s. 107).

Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston (2023b) päätavoitteet liittyivät kaupunkilaisten osallistamiseen ja osallisuuden mallien kehittämiseen. Ohjelmisto kytkeytyi Oulu2026-hankkeen tasapainoisen yhteisön päätavoitteeseen, jonka tavoitteena oli laajentaa kulttuuritarjonnan saavutettavuutta ja osallistumismahdollisuuksia. Oulu2026-hanke vastasi hankkeen koordinoinnista ja Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmisto vastasi ohjelmiston toimeenpanosta. Makrotaso, eli EU:n Luova Eurooppa -ohjelma, jäi etäiseksi. Taiteilijatapaamisessa hankkeen koordinaatiotaso ilmaistiin selkeästi, toisin kuin päiväkodin askartelutuokion yhteydessä, jossa yhteydet eri tasoihin jäivät uupumaan. Tähän vaikutti osallistujien nuori ikä. Valmistumistilaisuudessa hankkeen ohjelmataso (EU:n Luova Eurooppa -ohjelma) ja koordinaatiotaso (Oulu2026-hanke) kerrottiin, mutta toimeenpanotaso tai sen tavoitteet jäivät kertomatta. Tulkitsen tämän Mäkisen (2019) EU-kulttuuriohjelmien mukaiseksi hallintotasojen irrallisuudeksi.

Hakukirjan (2021b) kulttuuriohjelman osallisuuden tavoitteena oli:

”Eri väestöryhmien osallistumista edistetään kulttuuriohjelman, uusien ohjeistuksien ja toimintamallien kautta” (Oulu2026, 2021b, s. 18).

Tavoitetta oli tarkoitus mitata alla olevan osallisuusindikaattorit avulla:

• Erialaisten väestöryhmien osallistuminen Oulu2026 -kulttuuriohjelman tekijöinä ja kokijoina (Ikm., profiili) • Toimenpiteet ja tapahtumat, joiden tavoitteena osallistumismahdollisuuksien lisääminen eri väestöryhmille (Ikm., profiili) • Kansalaisten kokemus osallistumisen esteistä • Uudet ohjeistukset ja toimintamallit (Ikm.,

Seinämaalauksesta vastannut tuottaja odotti taiteilijalta spontaaneja vuorovaikutustilanteita paikallisten kanssa. Tästä syystä taiteilijalle ei toimitettu etukäteistietoa seinämaalausprojektiin ja Tuiraan liittyen, vaikka äänestysvaiheessa äänestäjille on mahdollistettu omien muistojen ja tarinoiden kertominen. Tulkitsen tuottajan tavoitelleen taiteilijan asettamista kulttuurikartoittajan rooliin, jossa hän olisi tutkinut itsenäisesti alueen kulttuuria, ilmapiiriä ja identiteettiä. Taiteilijan majoittaminen Tuiraan maalausurakan ajaksi nähtiin myös edesauttavan luonnollisten vuorovaikutustilanteiden syntymistä. Nämä tilanteet jäivät syntymättä, koska taiteilija kertoi liikkuneensa Tuirassa kuulokkeet korvilla ja ”normaalit vaatteet” päällä. Taiteilijan mukaan päivittäiset vuorovaikutustilanteet syntyivät maalausurakan aloittamisen jälkeen ihmisten pysähtyessä katselemaan hänen työskentelyään, jolloin julkinen taide edisti ihmisten välistä vuorovaikutusta toimien muun muassa keskustelujen avaajina.

Myöhemmin Oulu2026-hankkeessa mukana olleiden toimijoiden kanssa käydyissä keskustelussa ilmeni, ettei seinämaalausprojektille ollut määritelty käytettäviä osallisuusmittareita. Osallisuuden kvalitatiivinen seuranta (erilaiset väestöryhmät, osallistuminen tekijöinä ja kokijoina) ja mikrotason (kulttuuriin osallistuvat asukkaat) näkökulmat jäivät puuttumaan. Tulkitsen tuloksen olevan ristiriidassa seinämaalausprojektin sekä Oulu2026-hankkeen ja ohjelmiston osallistamistavoitteista, sillä osallistumisen mittaaminen antaa luotettavaa tietoa osallistumisen tavoitteiden saavuttamisesta. Tosin Oulu2026-hankkeen seurannassa käytettävät mittarit tukevat Tomkan (2013) näkemystä siitä, että institutionaaliset toimijat, kuten kulttuuripääkaupungit, ovat kiinnostuneet osallistumisesta sosio-poliittisesta ja manageriaalisesta näkökulmasta. Näin ollen mikrotasosta ei olla välttämättä kiinnostuneita.

Osallistujien motiivit tilaisuuksiin osallistumiseen vaihtelivat. Taiteilijataapaamisessa suurimmalle osalle osallistujista motiivi osallistua liittyi ammatilliseen kiinnostukseen Oulu2026-hankkeen toimijuuden kautta. Yhden osallistujan motiivi liittyi hänen tyttärensä ja taiteilijan ystävyyteen. Oma kiinnostukseni liittyi maisterintutkielmaani. Päiväkodissa osallistuminen oli osa päiväkodin ohjattua toimintaa. Valmistumisjuhlassa allekirjoittaneelle kerrottuja motiiveja olivat muun muassa oman lapsenlapsen esiintyminen Merikosken koulun kuorossa, asuminen seinämaalauksen välittömässä läheisyydessä, mukana olo edellisessä seinämaalausprojektissa ja ammatillinen kiinnostus liittyen puisto- ja viheralueiden ylläpitoon. Havainnot osoittivat, että taide toimi osallistumisen välineenä, mikä mahdollisti muun muassa tyttären ystävään tutustumisen ja lapsenlapsen esitykseen osallistumisen.

Tuiran seinämaalausprojektissa osallisuuden saavutettavuutta toteutettiin viemällä keskustelutilaisuus ja lähemmäs kaupunkilaisia Tuiran asukasyhdistyksen

ylläpitämään kaikille avoimeen asukastupaan. Yleensä ottaen asukastuvat ja niissä tapahtuva toiminta ovat tuttuja ikäihmisille ja työttömille, mutta tuntemattomampia keski-ikäisille tai nuoremmille henkilöille. Yksi syy voi liittyä asukastuvan aukioloaikoihin, jotka rajaavat työssäkäyvät ja opiskelijat toiminnan ulkopuolelle. Vaikka tilaisuus järjestettiin normaalien aukioloaikojen ulkopuolelle, osallistumismuoto rajoittui fyysiseen kohtaamiseen, mikä mahdollisesti heikensi nuoremman sukupolven kiinnostusta tilaisuutta kohtaan. Osallistumismuotojen rajallisuuden tulkitsen kuitenkin liittyvän aikataulullisiin haasteisiin. Osallisuuden saatavuutta heikensivät keskustelutilanteen ajankohta ja Oulu2026-hankkeen vähäinen, myöhäinen ja suomenkielinen uutisointi. Taiteilijatapaaminen itsessään mahdollisti seinämaalauksen projektista kiinnostuneiden ihmisten kokoontumisen sekä taiteilijaan ja hänen tuotantoonsa tutustumisen.

Seinämaalauksen valmistumisjuhla pidettiin kaikille saavutettavissa olevassa paikassa. Myös valmistumisjuhlan saatavuutta heikensi Oulu2026-hankkeen uutisoinnin myöhäinen ajankohta. Tässä suhteessa Oulu2026-hankkeen viestintä rajoitti osallistumista, jota asukasyhdistys paikkasi omalla Facebook viestinnällään. Valmistumistilaisuudessa osallistujat edustivat monikulttuurista ja laajaa ikärakennetta, mikä Floridaa (2004) mukaillen kertoo avoimesta ja yhteisöllisestä kaupunginosasta. Seinämaalauksen yhteyteen ripustettu Euroopan kulttuuripääkaupunki tunnus liitti teoksen eurooppalaiseen ulottuvuuteen. Tilaisuus toimi asukkaita yhdistävänä tekijänä. Seinämaalauksen elävöitti ja lisäsi kaupunkitilan viihtyväisyyttä sekä tuki kaupunginosan elinvoimaisuutta, identiteettiä ja kulttuuria täyttämällä julkiselle taiteelle asetettuja tavoitteita. Lisäksi seinämaalauksen jatkoivat seinämaalauksen traditiota esteettisesti viihtyisien tilojen luomisessa.

Osallisuuden mallien kehittelyn suhteen Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmisto toi oululaiseen julkishallinnon piirissä tapahtuvaan julkisen taiteen hankintaprosessiin uusia työkaluja: verkossa tapahtuvan äänestyksen, taiteilijatapaamisen, teosraadin ja valmistumisjuhlan. Nämä keinot voivat olla yksityissektorilla tai julkishallinnon eri hallintokunnissa tavallisia, mutta puuttuivat oululaisesta julkisen taiteen hallinnosta. Taidemuseon edustajan kanssa käydyn keskustelun perusteella tähän vaikuttaa kaksi seikkaa: vuosittain toteutettujen julkisten taideteoksien runsas määrä (vuonna 2023 viisi teosta huomioimatta rakennetun ympäristön julkiset teokset) sekä taidemuseon käytettävissä olevat niukat resurssit.

Tarkasteltaessa taiteeseen ja kulttuuriin osallistamista Virolaisen (2015a) tasomallin mukaisesti, kuntalaiset vastaanottivat kulttuuria ilman todellista päätösvaltaa osallisuuden jäädessä mallin toiselle tasolle. Kolmannelle tasolle pääsivät Tuiran asukasyhdistys ry sekä Oulun taidemuseo seinämaalauksen liittyvien tavoitteiden päättäjinä (teosraati) ja toteuttajina (taiteilijatapaaminen, valmistumistilaisuus). Asukasyhdistyksen toiminnassa oli havaittavissa myös sosiokulttuurista innostamista taiteilijatapaamisen käytännön järjestelijänä,

tapahtuman mainostajana sekä aktiivisena toimijana julkistamistilaisuudessa. Tulos tukee Hauton (2015) näkemystä kuntalaisesta taiteen vastaanottajana, ei osallistujana, taiteellisen sisällön ollessa keskiössä:

”Tavoittemme on tehdä korkeatasoista julkista taidetta ja teoksia, jotka puhuttelevat yhteisöjä ja ovat kiinnostavia vielä pitkänkin ajan päästä” (Oulu2026, 2023a).

Koska kuntalaiset vastaanottivat kulttuuria ilman päätösvaltaa, tulos voidaan tulkita kuntalaisten näennäisosallistumisena, jossa taide toimi osallistumisen mahdollistajana.

6 JOHTOPÄÄTÖS

Tutkimuksen tavoitteena oli osallisuuden toteutumisen tarkastelu Tuiran seinämaalausprojektissa. Kulttuuripääkaupungin kontekstissa tehty etnografinen tutkimus ja tutkimuksen monipuolinen aineisto mahdollistivat osallisuuden laajamittaisen tarkastelun. Tutkimuksen osallisuuteen ja osallistumiseen liittyvien hallintotasojen tarkastelu osoitti eri tasojen (ohjelma-, koordinointi-, toimeenpanotaso) eriytymistä ja irrallisuutta. Taiteilijatilaisuudessa ja valmistumistilaisuudessa korostuivat paikallisuus ja Euroopan kulttuuripääkaupunkiohjelmaa koordinoiva Oulu2026-hanke EU:n Luova Eurooppa ohjelman ja eurooppalaisen ulottuvuuden jäädessä osallistujille etäiseksi.

Tutkimus osoitti Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmiston mahdollistaneen periaatteellisen osallistumisen kaikille oululaisille riippumatta henkilön kulttuurisesta, kielellisestä, sosiaalisesta tai taloudellisesta taustasta. Tässä suhteessa ohjelmisto onnistui eri hallintotasojen tavoitteissa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä. Julkinen taide toimi osallistamisen mahdollistavana välineenä. Osallistumista heikensivät kompuroinnit tiedon saatavuudessa ajallisesti ja kielellisesti sekä käytetty osallistamismetodi, mikä painottui taiteilijan ja yleisön fyysiseen kohtaamiseen. Osallistamisen mahdollistamisesta huolimatta kuntalaisten osallistuminen oli pikemmin näennäisosallistumista todellisen päätösvallan puuttuessa. Äänestyksen yhteydessä kerrotuilla tarinoilla ja muistoilla tavoiteltiin kuntalaisten luottamusta Oulu2026-hankkeeseen ja Kaupunkitaiteesta iloa arkeen -ohjelmistoon. Tarinoiden huomiotta jättäminen aiheutti säröjä luottamukseen. Ristiriitaa ilmeni myös siinä, että osallisuutta painottava Oulu2026-hanke ei seurannut osallisuuden toteutumista ohjelmistossa, joka korosti osallisuuden edistämistä.

Näennäisosallistumista huolimatta yhteiskehittämiseen perustuva ohjelmisto vahvisti yhteisöllisyyttä ja kaupunginosaan liittyvää identiteettiä. Osallisuuden mallien kehittelyn suhteen ohjelmisto toi oululaiseen julkishallinnon piirissä tapahtuvaan julkisen taiteen hankintaprosessiin uusia työkaluja: verkossa tapahtuvan äänestyksen, taiteilijatapaamisen, teosraadin ja valmistumisjuhlan. Ohjelmisto osoitti, että käytettävät osallistamistoimet voidaan toteuttaa nopealla aikataululla, vaikkakin kireä aikataulu vaikuttaa osallistavien toimien määrään ja laajuuteen.

Mahdolliset jatkotutkimukset voisivat liittyä kulttuuriosallistumisen motiiveihin tai siihen, miten kulttuuriin liittyvät osallistamistoimet vaikuttavat osallistujan elämään, kaupungin kulttuuriseen monimuotoisuuteen tai kulttuurielämään. Mikä motivoi yksilöä kulttuuriosallistumiseen? Tukevatko osallistamistoimet paikallisia kuntalaisia tai yhteisöjä taiteen luomisessa ja kulttuuri-toiminnassa? Mitkä ovat näiden toimien vaikutukset yksilön tai yhteisön hyvinvointiin?

LÄHTEET

- Anttiroiko, A. (2010). *Luova kaupunkikehittäminen—Kaupunkikonseptit innovatiivisen kaupunkikehittämisen apuna*. Tampereen yliopisto.
- Anttiroiko, A. (2019). *Kulttuuri ja taiteet kaupunkien kehittämisessä*.
https://www.academia.edu/38089695/Kulttuuri_ja_taiteet_kaupunkien_kehitt%C3%A4misess%C3%A4
- Brennar, J. (2019). Public Art and the Art of Public Participation. *National Civic Review*, 2019, 34–41.
- Britannica, T. E. of E. (2023, marraskuuta 19). mural. *Encyclopedia Britannica*. Britannica. <https://www-britannica-com.ezproxy.jyu.fi/art/mural-painting/The-High-Renaissance>
- Commission Staff Working Document, 52007SC0570, EU, 52007SC0570 (2007). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1598955769302&uri=CELEX:52007SC0570#>
- Engblom, T. (2021). Julkisen taiteen sisällöistä. Teoksessa S. Pekkilä, P. Kaverma, K. Lampela, P. Nisunen, & D. Ziegler (Toim.), *Julkisen taiteen tilasta. Puheenvuoroja julkisen taiteen konteksteista* (s. 269–279). Taideyliopisto.
- Eriksson, P., & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Erola, J., Kallio, J., & Vauhkonen, T. (2017). Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa Suomen suurissa kaupungeissa. *Kaupunkitutkimusohjelma*, 2017(2).
- Eteläkoski, E. (2021). Virkamies soluttautuu nerojen maailmaan—Kokemuksia julkisesta taiteesta. Teoksessa S. Pekkilä, P. Kaverma, K. Lampela, P. Nisunen, & D. Ziegler (Toim.), *Julkisen tilan taiteen tilasta. Puheenvuoroja julkisen taiteen konteksteista* (s. 200–213). Taideyliopisto.
- European Commission. (2017). *Cultural and Creative Cities Monitor*. <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/cultural-creative-cities-monitor>
- European Commission. (2013). *Guide for cities applying for the title of European Capital of Culture*.
- European Commission. (2020). *A guide for cities preparing to bid—European Capitals of Culture 2020 to 2033 | Culture and Creativity*.
- European Commission. (2023). *European Capitals of Culture | Culture and Creativity*.
<https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/european-capitals-of-culture>
- Florida, R. (2004). *Cities and the Creative Class*. Taylor & Francis Group.
- Garcia, B., Melville, R., & Cox, T. (2018). *Creating an impact: Liverpool's experience as European Capital of Culture*. University of Liverpool.
- Hautio, M. (2015). Osallistaminen taide- ja kulttuurihankkeissa. Teoksessa A. Lindholm (Toim.), *Ei-kävijästä osalliseksi—Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla* (Vsk. 2015, s. 74–87). Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Hirvi-Ijäs, M., Jakonen, O., Kanerva, A., Karri, S., Karttunen, S., Kuisma, M., Niinaho, A., Lahtinen, E., Renko, V., Ruusuvirta, M., Sokka, S., & Mäenpää, M. (2020). *Kaupunkikehittäminen ja kulttuuripolitiikka. Espoocult—Tutkimuksen tuloksia*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Hovi, P. (2021). *Kyl maar tääl kaikenlaista kulttuuria on! Kulttuurisuunnittelu kokonaisvaltaisena kulttuuri- ja taidelähtöisenä yhteiskehittämisen menetelmänä*. Turun yliopisto.
- Hovi, P. (2024). Kulttuuri- ja taidelähtöisyydellä osallistumista ja osallisuutta kulttuurisuunnitteluprosessiin. Teoksessa K. Kumpulainen & E. Koskinen-Koivisto (Toim.), *Kestävä kulttuurisuunnittelu* (s. 18–33). SoPhi.
- Hovi-Assad, P. (2019). Kulttuurisuunnittelulla lisää osallisuutta kaupunkikehittämiseen. *Hybrislehti.net*, 2019(1).
<https://hybrislehti.net/kulttuurisuunnittelulla-lis-osallisuutta-kaupunkikehittamiseen>
- Husu, H.-M., & Mäkinen, K. (2024). Osallistumisen ja osallisuuden politiikat ja ideologiat. Teoksessa E. Koskinen-Koivisto & K. Kumpulainen (Toim.), *Kestävä kulttuurisuunnittelu* (s. 213–232). SoPhi.
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa* (Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy). THL.
- Jalonen, H. (2019). Julkisten palvelujen yhteiskehittäminen—Kaunista puhetta vai suomalaisen julkishallinnon arkea? *Journal.fi*, 4/2019, 305–311.
- Jancovich, L., & Hansen, L. E. (2018). Rethinking participation in the Aarhus as European Capital of Culture 2017

- project. *Cultural Trends, Volume 27, Issue 3*, 173–186. <https://doi-org/10.1080/09548963.2018.1473951>
- Kajdaneck, K., Blaszczyk, M., Banaszak, E., & Pluta, J. (2022). Stability and change in patterns of cultural participation in the events of the European Capital of Culture Wroclaw 2016. *Leisure Studies*, 2022(Volume 41, Issue 6), 847–861. <https://doi-org/10.1080/02614367.2022.2066712>
- Kaleva. (2018, joulukuuta 17). <https://www.kaleva.fi/tuore-tutkimus-oulussa-on-11-huono-osaista-kaupung/1745928>. <https://www.kaleva.fi/tuore-tutkimus-oulussa-on-11-huono-osaista-kaupung/1745928>
- Kaleva. (2021, lokakuuta 15). 25-vuotisjuhlaonnittelut Oulun asukastupatoiminnalle! – Vaikka ajat muuttuvat, ihmisten halu yhdessä tekemiseen ja olemiseen pysyy | Kaleva. <https://www.kaleva.fi/25-vuotisjuhlaonnittelut-ouulun-asukastupatoiminnal/4031639>
- Kaleva. (2023a, huhtikuuta 17). Tätä kulttuuriala pelkää: Rahoituksesta tulee repivä taistelu – Oulu2026 leikkaa budjettiaan | Kaleva. <https://www.kaleva.fi/tata-kulttuuriala-pelkaa-rahoituksesta-tulee-repiva/5475785>
- Kaleva. (2023b, syyskuuta 20). Oulu2026-seinämaalausta juhlistetaan Tuirassa perjantaina. <https://www.kaleva.fi/oulu2026-seinamaalausta-juhlistetaan-tuirassa-perj/5891776>
- Kallinen, T., & Kinnunen, T. (2023). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat—Tietoarkisto. Teoksessa J. Vuori (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Karttunen, S. (2000). Poissulkemisen symboleista kadonneen yhteisöllisyyden rakentajiksi. *Tilastokeskus*, 3, 46–51.
- Kawashima, N. (2006). Audience development and social inclusion in Britain. Tensions, contradictions and paradoxes in policy and their implications for cultural management. *International Journal of Cultural Policy*, 2006(Volume 12, Issue 1), 55–72. <https://doi-org/10.1080/10286630600613309>
- Kempainen, K. (2022). *Muraalit mukaan museokokoelmiin? Näkökulmia Oulun kaupungin muraalitaiteen hankinta- ja hallintaprosessien kehittämiseen* [Opinnäytetyö]. Oulun ammattikorkeakoulu.
- Kumpulainen, K., & Koskinen-Koivisto, E. (Toim.). (2024). Johdanto: Kestävä kulttuurisuunnittelu. Teoksessa *Kestävä kulttuurisuunnittelu* (s. 5–17). SoPhi.
- Kumpulainen, K., Luonila, M., Ruokolainen, O., Leppänen, A., & Koskinen-Koivisto, E. (2024). Kulttuuriset resurssit ja yhteisölliseen toimintaan osallistumisen esteet. Teoksessa E. Koskinen-Koivisto & K. Kumpulainen (Toim.), *Kestävä kulttuurisuunnittelu* (s. 69–86). SoPhi.
- Kwon, M. (2015). *Public Art and Urban Identities*. https://urgentimagination.front.bc.ca/wp-content/uploads/2015/09/MiwonKwon_Public-Art-and-Urban-Identities.pdf
- Kysely: Oululaiset itse kriittisimpiä – muut kokevat Oulun vahvemmin kulttuurikaupungiksi. (ei pvm.). Noudettu 27. marraskuuta 2023, osoitteesta <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/uutiset/oululaiset-itse-kriittisimpiae-muut-kokevat-ouulun-vahvemmin-kulttuurikaupungiksi>
- Laitinen, L. (2017). *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua*.
- Landry, C. (2005). *Creativity and the City: Thinking through the Steps*.
- Landry, C. (2011). *Oulu sykkimään. Luovan kaupungin kaava*.
- Lappalainen, P. (2017). Hallinto- ja kansalaisaloitteinen osallistaminen, demokratia ja politiikka. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & P.-E. Korvela (Toim.), *Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*. (s. 110–133). SoPhi.
- Laukka, P. (2019). Yhteisötoiminta menossa mukana Tuirassa. *Tuiran Kouhut, Aluetiedote syksy 2019*.
- Lindholm, A. (Toim.). (2015). *Ei-kävijästä osalliseksi: Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Loisa, R.-L. (2010). *Rajoista mahdollisuuksiin. Luovan työn asema ja kerrannaisvaikutukset maakunnallisella alueella. Luovuuden barometri -tutkimushankkeen loppuraportti*.
- Luonila, M. (2023, elokuuta 16). Kysely: Oululaiset itse kriittisimpiä—Muut kokevat Oulun vahvemmin kulttuurikaupungiksi. *Cupore*. <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/uutiset/oululaiset-itse-kriittisimpiae-muut-kokevat-ouulun-vahvemmin-kulttuurikaupungiksi>
- Luonila, M., Renko, V., Ruusuvirta, M., Sokka, S., Leppänen, A., & Okker, S. (2024). *Oulu2026—Kohti Euroopan kulttuuripääkaupunkivuotta. Lähtötilanne arviointiin vuonna 2022*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

- Lähdesmäki, T. (2011). Contested identity politics: Analysis of the Eu policy objectives and the local reception of the European capital of culture program. *Baltic Journal of European Studies*, Vol. 1(2(10)), 133–166.
- Lähdesmäki, T. (2016). Kaupunkien elämyksellinen kehittäminen ja imagotyö. Teoksessa S. Karkulehto, T. Lähdesmäki, & J. Venäläinen (Toim.), *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä. Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen*. (s. 83–110). Jyväskylän yliopisto.
- Lähdesmäki, T., Mäkinen, K., Ceginskas, V. L. A., & Kaasik-Krogerus, S. (2021). *Europe from Below. Notions of Europe and European among Participants in EU Cultural Initiatives*. Brill.
- Miles, M. (1997). *Art, Space and the City. Public art and urban futures* (1st Edition). Taylor & Francis Group.
- Myllyntaus, O., & Karttunen, S. (2020). *Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Mäenpää, M., Hirvi-Ijäs, M., Karttunen, S., Sokka, S., Ruusuvirta, M., Kanerva, A., Renko, V., Lahtinen, E., Jakonen, O., Karri, S., & Kurlin, A. (2018). *EspooCult tutkimussuunnitelma*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Mäkinen, K. (2019). Taidetta ja kohtaamisia: Osallistujien kokemuksia EU:n osallistavasta hallinnasta. *Politiikka*, 61:3, 223–246.
- Naukkarinen, O. (2009). Julkisen taiteen kolme muotoa. *Alue ja ympäristö*, 2009(38 (1)), 28–38.
- Nummikoski, M. (2021). Kaupunkitaide osana kaupunkirakentamisen taidetta. Taide kaupunkikehittämiseen ja -rakentamiseen kytkeytyvänä elementtinä. Teoksessa S. Pekkilä, P. Kaverma, K. Lampela, P. Nisunen, & D. Ziegler (Toim.), *Julkisen tilan taiteen tilasta. Puheenvuoroja julkisen taiteen konteksteista* (s. 179–192). Taideyliopisto.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Oulu2026. (2021a). *CulturalClimateChange kulttuuri-ilmastonmuutos*.
- Oulu2026. (2021b). *Oulun matka kohti kulttuuri-ilmastonmuutosta. CulturalClimateChange*.
- Oulu2026. (2023a). *Oulu2026*. <https://oulu2026.eu/>
- Oulu2026. (2023b, elokuuta 2). *Kurkistus kulttuuriohjelmaan: Kaupunkitaiteesta iloa arkeen*. <https://oulu2026.eu/uutiset/kurkistus-kulttuuriohjelmaan-kaupunkitaiteesta-iloa-arkeen/>
- Oulun kaupunki. (2018). *Tuiranpuiston projektikortti*. https://www.oukapalvelut.fi/tekninen/Suunnitelmat/Projektikortti_2019.asp?ID=1492
- Oulun kaupunki. (2020). *Oulun kulttuuristrategia 2030*. <https://www.ouka.fi/media/6462/download>
- Oulun kaupunki. (2021a). *Avoim ja kaikkien yhteinen Oulu. Oulun kaupungin avoimen hallinnon toimintasuunnitelma vuosille 2021–2023*. <https://www.ouka.fi/media/2156/download>
- Oulun kaupunki. (2021b). *Kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Oulu 2021–26*. <https://www.ouka.fi/media/462/download>
- Oulun kaupunki. (2022a). *Kaupunkistrategia Oulu 2030*. <https://www.ouka.fi/oulu-kaupunkistrategia>
- Oulun kaupunki. (2022b). *Oulun keskustan liikenteen yleissuunnitelma. Yleisötilaisuus 9.6.2022*. <https://www.ouka.fi/media/474/download>
- Oulun kaupunki. (2023). *Oulun kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma 2023–30*.
- Oulun kaupunki. (2024). *Oulu*. ouka.fi.
- Paunu, H. (2023). Taide Metsolan päiväkodissa on syntynyt yhteistyössä käyttäjien kanssa. *ROTI*. <https://www.ril.fi/fi/alan-kehitys/roti-2023/blogi/taide-vahvistaa-paikan-identiteettia.html>
- Pekkarinen, J. (2021). *Fosterin Cultural Participation to address youth disillusionment in the context of the European Capital of Culture. The Case of Oulu2026*. [Maisteritutkielma]. Taideyliopisto.
- Ruohonen, J. (2013). *Imagining a new Society. Public Painting as Politics in Postwar Finland*. Turun yliopisto.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Saarenheimo, M. (2020). *Yhteiskunta ja ihmisen osallisuus ikääntyessä*. https://phekaisevatyo.pbworks.com/f/yhteiskunta_ja_ihmisen_osallisuus_ikaantyyessa.pdf
- Samalavicius, A., Traskinaite, D. (2021). Traditional Vernacular Buildings, Architectural Heritage and Sustainability. *Journal of Architectural Design and Urbanism*, 2021(Vol 3 No 2), 49–58.

- Suomen Kotiseutuliitto. (2019). *Oulun särmikäs Tuira on Vuoden kaupunginosa*.
<https://kotiseutuliitto.fi/vuoden-kaupunginosaksi-valittiin-oulun-tuira/>.
- Taiteen edistämiskeskus. (2022). *Julkisen taiteen vuosikatsaus 2022*. Taiteen edistämiskeskus.
<https://www.taike.fi/fi/julkaisut/julkisen-taiteen-vuosikatsaus-2022>
- Taiteen edistämiskeskus. (2023). *Julkisen taiteen vuosikatsaus 2023*. Taiteen edistämiskeskus.
- THL. (2024). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen*. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>.
- Tomka, G. (2013). Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends*, 2013(3–4), 259–264. <https://doi-org/10.1080/09548963.2013.819657>
- Upalevski, I. (2017). Murals make (Our) history: Paintings on the wall as media of cultural memory. Interpreting the current state of Warsaw’s commemorative murals. *Przełqd Socjologii Jakościowej*, 13(6), 114–135.
<http://dx.doi.org/10.18778/1733-8069.13.4.07>
- Upeart. (2024). *Upeart ry*. <https://www.upeart.com/>
- Vahtikari, T., Ainiola, T., Kivilaakso, A., Olsson, P., & Savolainen, P. (2020). *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Vastapaino.
- Virolainen, J. (2015a). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore.
- Virolainen, J. (2015b). Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa A. Lindholm (Toim.), *Eikävijästä osalliseksi—Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla* (s. 54–63). Humanistinen ammattikorkeakoulu.